

MATEJUŠKA

UDK: 711.553.4 (497.5 Split) "1810/2009"

Primljeno: 12. VI. 2009.

Pregledni rad

EDO ŠEGVIĆ

Prostor-Split

Križeva 49

21000 Split, HR

Tekst obrađuje povijesno značenje i prostorni smještaj prirodne uvale i spruda Matejuške. Analiziraju se sadržaji, uređenja, građenja i planovi koji su se u posljednja dva stoljeća događali na tom lokalitetu.

Posebno se obrađuju aktivnosti u posljednjih deset godina, koje su rezultirale konačnim uređenjem tog prostora.

Ključne riječi: Matejuška, ribarska lučica, mandrač, javni prostor

UVOD

Matejuška je sigurno jedan od onih splitskih prepoznatljivih fenomena (to nije samo predjel ili toponim), koji ovom gradu (naravno uz Palaču, Marjan, Rivu, Pjacu, Bačvice...) daju svojevrsni pečat. Stoga nije neobično da se već godinama uredno prati svako događanje na toj lokaciji. Objavljeno je mnoštvo novinskih tekstova o stanju na Matejuški, a mnogi građani je svakodnevno pohode, pitajući se "ma šta se to tamo radi...?".

Ovim se tekstom želi podacima dokumentirati događanja posljednjih deset godina Matejuške, unutar kojih je ova lokacija konačno uređena.

ZNAČENJE MATEJUŠKE

Rijedak je slučaj na Mediteranu da u lukama veličine Splita, uz turističku vrevu (dvjestotinjak dnevnih ulaza i izlaza trajekata, koji kao most povezuju otoke splitskog okruženja), mirno živi ribarska lučica s osamdesetak vezova. Uz mega-kruzere, trajekte i skupocjene jahte, nije neobično vidjeti kako ponosno bordižaju na *pentni* pogon ribarske brodice, sa svojim mrežicama i parangalima, s manje ili više ulova.

Upravo taj suživot različitosti prava je vrijednost Matejuške, prepoznata od ovoga grada, te se nastoji zaštititi. Matejušku je vrijedno očuvati za potomke, jer je ona ujedno i dio posljednjih ostataka staroga Splita. Splita, kojem su pečat, uz zanatlije i malobrojnu građansku klasu, davali težaci i ribari, nastanjeni u tada prigradskim naseljima. Težaka naravno u gradu više nema, a građevinska struktura pučke tradicionalne arhitekture naselja Lučca i Varoša danas je bezobzirno unakažena (taj trend se nažalost ne zaustavlja). Nekadašnje Splitsko polje je urbanizirano, betonirano, asfaltirano. Fragmenti staroga ribarskog duha, međutim, još žive na Matejuški. Prirodna lučica na sreću nije poništena (unatoč pokušajima) i pretvorena u skladišta s lučkim postrojenjima ili u mondenu marinu za ljetne jahte ili u privatni posjed hotela sa zvijezdama, za zvijezde.

Matejuška je značajna kao dio memorije grada. Ovdje još uvijek živi slani duh *našega dila Mediterana*, čuti se patina prošlosti, nostalgije i friškine. Splitska ribarština je ovdje preživjela, iako su to danas uglavnom sportski ribolovci (članovi udruge sportskih ribolovaca PŠRD *Lubin*, koji je na ovoj lokaciji još od 1948.).

Danas još uvijek postoji cjelodnevni skladan suživot ranojutarnjih akoštavanja brodica i kolektivnog pregleda ulova i mački, sušenja mreža i *nadivanja* parangala, popravaka brodica i prodaje crva, druženja uz čakule i fugere, dokonih penzionera i znatiželjnih fototurista, popodnevnih usamljenih šetača i pjesnika, upornih udičara i lovaca na dobru foto snimku, do večernjo-noćnih okupljanja mladih, onako malo izvan ruke.

ŠMINKANJE MATEJUŠKE

Ovdje se, naravno, ne misli na građevinsko uređenje Matejuške (kako to vole otipkati novinari), već na jedan od trendova koji je ovdje prisutan u po-

sljednje vrijeme. Svjesni medijske pažnje koju Matejuška s pravom izaziva, na njoj se vole ukazati i uslikati gradonačelnici i predsjednici, politički lideri i kandidati, kao i političke stranke i trenutne 'medijske' osobe, raznorazni umjetnici opće prakse, a sve u nadi da će 'mediji' obznaniti kako su, eto, baš oni uz 'obični puk' (ma što to značilo), i kako im nije ispod časti dobro marendati uz gradele i pjesmu.

A Matejuška prostodušno trpi takve *in-uljeze*, instiktivno osjećajući njihov kratki vijek trajanja. Duh Matejuške se do sada uspio othrvati tom 'trendovskom' i 'šminkerskom' imidžu, koji mu se neprestano natura. Ipak, bitnije od ove medijske pompe jest da Matejuška i dalje živi svoj život. A Matejuška je ovdje oduvijek.

PRIRODNA VALA

Matejuška je starija od Splita, od Palače i Aspalatosa, ako je postojao. Mandrač (potomci varoških ribara rekli bi - *mandroč!*) Matejuške prirodna je uvala. More se zavuklo između dvije kamene kose, Tomića stina i Solurata (ova se dva toponima stalno i uporno brkaju, čak ih i slikari amateri koji ih oslikavaju krivo potpisuju). Čitav Varoš leži na stijenama što prema moru završavaju grebenom Tomića stina, koji se preko Siriščevića ulice uspinje prema prvoj marjanskoj Vidilici. I današnji mul-gat Matejuške također je prirodni sprud, rt, nastavak druge paralelne kose-grebena, koji teče kao stijene Solurata i dalje Marasovića ulicom sve do ispod Svetoga Nikole, marjanskoga.

Sasvim je sigurno kako je ovaj mandrač, marjanskim kosama zaštićen od bure, a sprudom od juga i lebića (garbina), već od davnina služio ljudima za smještaj brodica, pa je logično da se upravo na tom mjestu stvorila ribarska jezgra.

S varoških strana u valu je utjecalo nekoliko manjih potoka ljekovite sumporne vode. Danas je ostao tek toponim Piškera, pučki naziv za vrelo, uz koje su, na kosim kamenim stijenama, varoške lavandere za fine gospođe prale rublje. Te vode i danas, kanalizirane, utječu u mandrač, a naziv je, kao spomen na vodu, urezan u kamenu ploču kojom je pokrivena šahta kanala-ljekovitog potoka.

Teško je danas i zamisliti ljepotu tog prirodnog krajolika, netaknutoga građevinskim aktivnostima čovjeka, koje su slijedile sljedećih stoljeća (slike 01-10).

POVIJESNI SLIJED

Napominjem kako se potanji podatci o širem lokalitetu Matejuške mogu pronaći u feljtonu profesora Perislava Petrića, vrsnog poznavatelja i kroničara splitske povijesti, *Matejuška, najpoznatija splitska lučica - prostor i vrijeme*.¹

GRAĐENJE KROZ VRIJEME

Stoga ovdje samo nabrajamo građevinske aktivnosti koje su se događale na ovom prostoru, sve u posljednjih 200 godina:

1810. obzidan je lukobran na prirodnome sprudu.

1875. (78.). sagrađeno je zapadno od Matejuške javno kupalište zvano *Banjo Polo*, braće Depolo, kalafata s Korčule, zatvoreno 1927. zbog izgradnje gradske kanalizacije.

1892. poduzetnik Ilić gradi veliki magazin vina, kamenu prizemnicu, na mjestu gdje je danas park Matejuške. Skladište je srušeno 1928., navodno zbog izgradnje velikog hotela, što se srećom nije realiziralo.

1927. na prirodnom sprudu lukobranu, valobranu Matejuške gradi se *Gusarov dom*, sa spremištem za čamce, prema projektu arhitekta Josipa Kodla; objekt je fizički srušen 1990., nakon što je 1974. bio prodan, te godinama bez namjene napušten i urušen djelovanjem mora.

1930. nasuta je Piškera, vrelo sumporne vode kanalizirano u mandrač.

1936. izgrađen je hidro-port (zvan i aero-port, avio-port), zapravo pristanište za hidroavione, izravne linije Split-Sušak-Prag, tvrtke *OK-BAK*. Naravno odmah je nastala krilatica *OK-BAK, Matejuška - Prag!* Podignut je i prepoznatljivi prizemni objekt biljetarnice avionskih karata (s obostranom konzolnom pločom polukružnog oblika), koji se poslije godinama koristio kao trafika i javni WC. Zrakoplov je letio sve do tragičnog kraja i rušenja. Na Matejuški još živi legenda kako je pad tog zrakoplova preživio samo jedan čovjek, naravno Splitsanin, i to tako što je zaspao pa zakasnio na let (slika 11).

1948. uređen je park, zapadno od objekta bivšeg aero-porta

1956.-1957. na mjestu predratnog pristajališta hidroaviona sagrađen je mali kameni mul (*Pomgrad*), s propusnim kanalom radi cirkulacije mora iz mandrača u luku.

2009. cijelo područje poznato pod toponimom Matejuška konačno je uređeno, u funkciji lučice PŠRD-a *Lubin* te kao javni prostor.

PLANOVI, PLANOVI

Naravno, ova je lokacija vrlo inspirativna, naročito za investitore; tako je bilo u bližoj prošlosti, tako je i danas. Izrađeni su mnogi planovi i projekti, ali su na sreću to bile radnje bez začeca i ploda.

Prema *Prvom urbanističkom planu Splita (Loccatijev plan iz 1862.)* na Matejuški je bila predviđena izgradnja velike građevine (ribarnica, klaonica i mešnica), a pristan za brodice premjestio bi se na novi *veliki pristan* na Vujićinom ratu (zapadno od hotela *Ambasador*).

Oko godine 1914. splitska je javnost odbila plan izgradnje niza kuća prema projektu velikog slovenskog arhitekta Plečnika.

Godine 1919. inženjer Petar Senjanović planirao je veliko nasipanje mora sve do linije Mletačkog mula, i stvaranje više od 30 tisuća četvornih metara terena za gradnju.

Godine 1925. Regulacijski plan Splita (autor Werner Schurmann) 'ukida' Matejušku, i mandrač i lukobran.

Godine 1933. planovi za veliki osmerokatni hotel dužine osamdeset metara (prema projektu Švicarca Otta Zollingera i Fabjana Kaliterne)² (slika 12).

Godine 1966. prema *Koncepciji ulične mreže središta grada Splita* na mjestu parka Matejuške (koji je danas, nakon uređenja, napokon GUP-om označen kao zelena parkovna zona) predviđa se izgradnja okretališta za autobuse (slika 13).

Godine 2000. inicijativa da se na lukobranu Matejuške montira 'stakleni' Hrvatski EXPO paviljon, nakon Svjetske izložbe u Hannoveru (autor Branko Siladin).

Ipak, jedan iznenadni plan urodio je plodom, koji će potrajati pune 63 godine.

GUSARI NA MATEJUŠKI

Opjevani objekt *Dom Gusara* na Matejuški nije bio ni prvi ni zadnji dom Veslačkog kluba Gusar (klub *Gusar* osnovan je 1914., i jedan je od niza split-

skih sportskih klubova legendi, uz *Hajduk* i *Split*, *Jadran* i *Labud*, *Jugoplastiku*...). Ideja o osnivanju kluba rodila se 1912. u Pragu, među splitskim studentima, a po uzoru na praški veslački klub *Blesk*. Dok se eto *Hajduk* osnivao *Kod Fleka*, *Gusar* je nastao u kavani *Sport*, također u Pragu.³

Dom Gusara - prvi put

Prvi *Dom Gusara*, građen prema projektu arhitekta Fabjana Kaliterne (neumorni Kaliterna bio je eto i jedan od začetnika veslanja u Splitu, uz nogomet, jedrenje, plivanje, vaterpolo...), trajao je samo pet godina. Kako su *gusari* veslali akvatorijem splitske luke, Dom su smjestili u samoj luci, na strani od Lučca, u blizini tadašnjeg škvera Ivanko ispod Katalinića briga, a svečano je otvoren 1921. Taj prvi *Gusarov* drveni dom srušen je već 1926. zbog širenja splitske luke, što ukazuje na kratkoročno planiranje, bez obzira na ugledna imena koja su u projektu sudjelovala (arhitekti Fabjan Kalitera i Josip Kodl, Luka Kaliterna, Leo Lemešić, dr. Ivo Stalio, dr. Ivo Karaman...).

Dom Gusara - drugi put

Nakon tog rušenja etabliрана ekipa brzo se snašla i našla novu zgodnu 'particelu', ovaj put na zapadnoj, varoškoj strani splitske luke, na mulu i porporeli stare ribarske lučice Matejuške. Tako je već 1927. svečano otvoren novi, drugi *Dom Gusara*, na Matejuški (u lokalnom govoru reklo bi se - *na Matejušku*).

Sada se gradilo prema projektu arhitekta Josipa (Maria) Kodla (1887.-1971.), jednog od pionira ovog veslačkog kluba, ali i aktivnog veslača, a nadzor mu je vodio - kolega Fabjan Kaliterna. Dio objekta smjestili su na sami mul, a drugi, veći dio, na valobranu s južne strane gata, što je temeljeno na poprečnim betonskim zidovima, ispod kojih je tuklo more. Dom je projektiran u modernom stilu, na osnovi suvremenih trendova u arhitekturi, sa tri etaže. Vanjski gabariti građevine mjerili su, otprilike, 36 x 20 metara, visina 12 m od kote mula. U prizemlju je bilo spremište čamaca, radionice i stan čuvara, na prvom katu uprava sa salonom, svlačionice s tuševima, zahodi za dame i gospodu, dok je terasa služila za sušenje dresova. Na drugom je katu smješten veliki višenamjenski prostor (čitaonica-spavaonica) i soba za trenera. Na gornjoj terasi tijekom ljeta planirane su "otmjene večernje zabave". Dakle, osim što je služio za veslačke aktivnosti (popravak brodova, treninzi), Dom je bio i mjesto gdje su se veslači okupljali i zabavljali. Bavili su se gimnastikom,

hrvanjem, malim nogometom, stolnim tenisom, šahom, igrali tombolu i druge društvene igre, a posebno su bile popularne večernje *čajanke*.

S istočne strane objekta, prema luci, postavljen je kosi drveni ponton 16 x 8 metara, uz koji je dodana splav 12 x 4 metra (slika 14). Zanimljivo je napomenuti da je Dom (godina je 1927.) bio opskrbljen vodom, strujom i - plinom!

Tih godina, između Prvoga i Drugoga svjetskog rata, u Splitu, koji je brojio oko 30 tisuća stanovnika, gradilo se naveliko, naročito na ovom dijelu luke. Sagrađeno je obližnje istočno krilo Prokurativa. Iste godine (1927.) kada je svečano otvoren drugi *Dom Gusara*, iz higijenskih je razloga službeno zatvoreno i uklonjeno obližnje kupalište *Polo*, koje su još 1875. bila podignula braća Depolo, kalafati s Korčule! Uređenjem današnje Trumbičeve obale pod kolnik ceste kanalizirano je sumporno vrelo Piškera s ispuhom u ribarsku lučicu (zbog neugodnog mirisa i smeća), čime je uništena još jedna od splitskih posebnosti. Zbog probijanja istog puta prema Sustipanu, podno stina Solurata zatvoreno je malo brodogradilište Koščina (koje se ondje nalazilo od 1875.!). Zbor radova na ukopu kanalizacije iz Varoša prema moru, godine 1926. uništena je blaga kamena skalina ulice Tomića stine, koja nikada nije obnovljena.

Nakon Drugoga svjetskog rata objekt Doma nespretno je proširen prema zapadu, kako bi se dobio veći prostor za radionice vesala i čamaca, a poduzete su i građevinske intervencije na sjevernom pročelju; zatvaranjem prozora poromećen je sklad sjevernog i zapadnog pročelja (slika 15).

Izgled i postava objekta Doma Gusara na Matejuški od prvoga je dana izazivao velike podjele među suvremenicima, a tako je i danas. Jedni su Dom nazivali *najljepšim primjerom moderne arhitekture u Splitu*, dok su ga drugi napadali ponajviše zbog odabrane lokacije. Još 1925., kada se tek počelo spominjati preseljenje *Gusara* s istočne na zapadnu stranu luke, poznavatelji mora i veslanja "oštro su se odupirali tom preseljenju, smatrajući kako je, s obzirom na vjetrove i morske valove, položaj u jugoistočnom uglu luke najpovoljniji za smještaj čamaca".⁴

Kao zanimljivost spomenimo da se kulturni dio grada u isto vrijeme bio bučno podijelio i na pitanju treba li Meštrovićev spomenik Grguru Ninskom postaviti na Peristilu! Prosvjedima usprkos i Grgur i Gusar su postavljeni na dvojbenim lokacijama. Zahvaljujući Talijanima, za vrijeme okupacije Splita

Grgur je uklonjen, a urušavanju *Gusara* pridonijeli su 'bijeg' veslačkih čamaca iz prometne splitske luke, kao i djelovanje mora. Tako su protokom vremena oba 'incidenta u prostoru' anulirana.

Dom Gusara - treći put

Međutim, *gusari* ne miruju. Dio vodstva i veslača *Gusara* se s vremenom se podijelio, pa je godine 1937. osnovan novi klub - Hrvatski veslački klub (počasni predsjednik dr. Ante Trumbić), te je već 1938., opet svečano, otvoren novi veslački dom - u Spinutu (Splićani bi rekli - *Špinut*), istina samo kao skromna drvena baraka. Odmah nakon Drugoga svjetskog rata, 1945. godine, ova dva kluba su se službeno spojila u jedan, HVK (Hrvatski veslački klub) *Gusar*, a na mjestu stare srušene barake, prema projektu arhitekta Vuke Bombardellija izrađen je novi betonski objekt, završen 1950.

Od tada pa sve do 1972. godine *Gusar* upotrebljava oba objekta, i 'stari' na Matejuški i ovaj novi u Spinutu. Kako je teško sjediti na dvije stolice dugo vremena, klub 1974. prodaje Općini Split svoj stari Dom na Matejuški.

Konačni odlazak *Gusara* s Matejuške simbolički je označen i skidanjem kamenog spomen-reljefa postavljenog 1945. - *Spomen ploča splitskim borcima palim za slobodu 1941.-1945. - veslačima Gusara poginulim u NOB-u*, rad našeg velikog kipara Andrije Krstulovića (1912.-1997.). Reljef je otišao zajedno s *Gusarom* sa Matejuške i od 1974. stoji ugrađen u novi dom na Spinutu, na Šore.

U slavu svoje 60. obljetnice postojanja, *Gusar* 1974. dovršava svoj treći dom - Dom u Spinutu, kao reprezentativan objekt sa svim potrebnim sadržajima za treninge i društveni život, te potpuno prelazi u svoj novi dom. Treba reći kako klub u Spinutu koristi površinu od oko 13.500 metara četvornih! U nemirnim vremenima 1992. godine objekt je miniran (istraga je u toku), a nakon 2001. napokon je primjereno uređen (projektant arhitekt Ivan Nižetić), na ponos velikom *Gusaru* i cijelom Splitu.

Kada sve zbrojimo i podijelimo, legendarni *Gusar* je u svom prvom domu *pod Katalinića brigon* djelovao 5 godina (1921.- 1926.), na Matejuški 45 godina (1927.-1972.), a na Šore u Spinutu evo već 64 godine (od 1945. do danas).

(Napomena: podaci o tri *Gusarova* doma preneseni su s internet stranice kluba hvk-gusar.hr).

Dom Gusara - četvrti put?

I danas pojedinci žale za objektom *Gusara*. Većina njih nostalgичno se sjeća *čajanki* koje su se ondje nekad priređivale. Naravno svi smo nekad bili mladi (a orasi tvrđi), ali danas su neke druge čajanke u điru. Poneki pak uvaženi stručnjaci još drže kako bi taj objekt trebalo rekonstruirati, valjda kao faksimil (prije devastacije zapadnog dijela).

Kako se uvijek teško boriti s nostalgijom i sjećanjima, uputno je prisjetiti se stavova struke iz vremena dok je *Dom Gusara* postojao.

O slici *Gusara* u panorami splitske luke, svjedoče i dijelovi teksta arhitekta Bude Prvana *Preuređenje doma V. K. "Gusar" u ugostiteljski objekt*, objavljenog u *URBS-u* 1959.-1960.:

"...Na dijelu obale, koji se vizuelno veže za nastavak Zapadne obale prema centru grada, jedan takav tipičan problem pojavljuje se u objektu Doma VK 'Gusar'. *Svojim smještajem taj objekt je jedan od onih u luci, koji su 'u prvom planu' jer je svojevremeno smionom, ali nesretnom lokacijom 'istrčao' iz osnovne arhitektonske mase bloka zgrada uz obalu. Time je poprimio karakter solitera na vrlo osjetljivom mjestu, a objekte s takvim urbanističkim karakteristikama taj potez stvarno ne podnosi.* Ipak, potrebno je bilo pomiriti se činjenicom, kako je građevna vrijednost objekta takva, da isključuje za sada veći zahvat od adaptacije. Adaptacija objekta aktualizirala se i premještanjem veslačkog kluba u Spinut, a time bi forsiranje njegove prvobitne namjene u novim uslovima i sa urbanističkog i sportskog aspekta bilo deplasirano.

*Smještaj zgrade u gotovo centralnoj tački luke s već navedenim svim opasnostima i manama moralo se prihvatiti kao gotovu i nepromjenjivu činjenicu, te barem iskoristiti njezinu veliku komercijalnu vrijednost. Tako se objektu dao vrlo privlačljiv sadržajni karakter - riblji restoran s kavanom i noćnim barom... Promjena u sadržaju, gdje se radikalno mijenjaju namjene pojedinih prostora, rezultira i neminovnom promjenom arhitektonske fizionomije objekta. Otvaranjem vanjskih zidova u veće staklene plohe, objekt postaje prozračniji, a to je naročito povoljno za prizemni dio, koji time dobija manju bazu. Tim zahvatom na objekt VK "Gusar" pokušalo se pojedinačnim intervencijom ublažiti najaktualnije nesklade u kompleksnoj panorami splitske luke."*⁵ (naglasio E. Š.).

Pritom ne treba smetnuti s uma kako je naručitelj projekta Općina Split, da je projekt rađen u čuvenom Urbanističkom zavodu Dalmacije, a da je kao projektant odabran arhitekt Antun Šatara, jedan od velikana splitske arhitek-

ture (podsjetimo se samo da je Šatara dobitnik *Borbine nagrade za arhitekturu*, najviše arhitektonske nagrade u tadašnjoj Jugoslaviji, za svoj projekt prve splitske robne kuće, legendarne *Prime*, 1966.). Napominjemo kako je Šatara radio projekt 1959./60. godine, dakle dok je objekt još bio u vlasništvu *Gusara* (slika 16).

Godinu dana prije nego je *Gusar* prodao objekt Općini Split, poznati splitski arhitekt Darko Perko (Projektni biro *Tehnogradnje*; navedimo samo jedan od njegovih objekata - Hidrografski institut u Splitu) je 1973. izradio projekt adaptacije *Gusara* kao ugostiteljskog objekta za potrebe ugostiteljskog poduzeća *Zdravljak* (objavljeno je kako je *Zdravljak* kupio objekt *Gusara* za 40 milijuna dinara)! Perko je maksimalno nastajao poštivati originalni Kodlov projekt, dok je Šatara hrabro i radikalno osuvremenio vanjski izgled građevine. O Perkovoj se varijanti raspravljalo na sjednici Savjeta za urbanizam, a Urbanistički zavod je članovima Savjeta uputio pismeni odgovor u kojem stoji: "... što se tiče sadašnjeg stanja bivšeg veslačkog kluba, bilo bi to *najrealnije rušenje*, ali da bi se eventualno jedan takav ugostiteljski sadržaj, što ga je predložilo investitor splitsko poduzeće *Zdravljak*, *moglo nekako uklopiti u gradsku luku*". Arhitekt Drago Matošić, tada direktor Urbanističkog zavoda, ima stav "kako je Dom 'Gusara' na Matejuški *više nepoželjan nego prihvatljiv*, ali on ima svoju vrijednost zbog koje je vjerojatno i sačuvan do današnjih dana" (dijelove teksta naglasio E. Š.).⁶

U elaboratu *Projekat splitski poluotok, program za provedbeni urbanistički plan - prijedlog programa - oblikovanje grada: Urbanistički zavod Dalmacije, Split 1975.*, stoji zapisan stav ove često spominjane slavne splitske urbanističke institucije: "U cijelom prvom planu luke, koji je veoma vrijedan urbani ambijent, ima nekoliko objekata koji *nisu prostorno dobro komponirani*. O nekim *neskladnim objektima* bilo je govora i prije u analizi panorame grada, ali njihov nesklad u ambijentu luke dobija novu dimenziju. Objekt Komande mornarice (Banočina) na zapadnoj obali neskladan je i svojim se volumenom i arhitekturom suviše ističe u odnosu na luku i Marjan. Na ovom potezu neskladan je i objekt Doma mornarice (Hotel Ambasador). *S jedne strane objekt 'Gusara' i s druge strane objekt Lučke kapetanije, koji su na isturenim i istaknutim punktovima u dnu luke, naročito narušavaju sklad centralnog dijela sa Dioklecijanovom palačom.*"⁷

Duško Kečkemet 1988. godine u tekstu *Gusarov dom u Splitu - pred rušenjem avangardnog ostvarenja moderne arhitekture* navodi značenje Kodlova

Gusara kao "arhitektonski i estetski značajno ostvarenje, gotovo školski i antologijski primjer moderne korbizjevske arhitekture" ali dodaje i "kako se nova građevina čak *nametala vizuri splitske obale s Dioklecijanovom palačom*", kako je u svom "*funkcionalističkom ili internacionalnom stilu bila u neskladu s povijesnim ambijentom u kojem se nalazila, kako se svojim kubičnim oblicima pretenziono nameće tradicionalnoj slici grada*". Žaleći što će se objekt uskoro srušiti, Kečkemet zaključuje: "Stoga se može opravdat, sada kada je bez funkcije i pred urušavanjem, i njezino *uklanjanje i oslobađanje tog isturenog gata (mula) u splitskoj luci, da mu se vrati prvotna funkcija slikovitog pristaništa ribarskih brodova i privlačnog šetališta građana. Treba istaknuti da je s tog položaja najljepši pogled na Split, splitsku rivu i pročelje Dioklecijanove palače i da bi zaposjedanje tog položaja nekim povlaštenim sadržajem bila učinjena velika šteta Splitsanima i gostima Splita*" (dijelove teksta naglasio E. Š.).⁸

Smisao i vrijednost svake građevine vrednuje se kroz barem tri postavke:

- sadržaj, namjena, život koji omogućuje u svojoj fizičkoj opni
- građevinska struktura, arhitektonika, pročelja, vanjski izgled
- lokacija i prostorni odnosi prema okolini.

Što se tiče sadržaja, HVK *Gusar* se danas udobno smjestio u Spinutu (na svojih 13.500 metara četvornih), uz Kaštelanski zaljev kao svoje igralište-veslalište, gdje čamci slobodno bordižaju. Ne pada im na pamet povratak u splitsku luku, u kojoj trajekti dnevno izvedu najmanje 200 manevara pristajanja i partence. Tko je i jednom veslao u četvercu bez kormilara, zna što je vožnja naslijepo, u rikverc, i sigurnost plovidbe.

Vanjski izgled i arhitektonika objekta ocijenjeni su kao vrijedan prinos razvoju arhitekture svog vremena, stoga neki drže kako bi ga bilo vrijedno ponovno sagraditi. Akademski bismo mogli razglabati o novim tendencijama koje je ovaj objekt donio, o kubizmu, armiranobetonskoj konstrukciji, stepenastim parapetima, horizontalnim strehama iznad prozora... Međutim, što je sa suštinom objekta? Nije li na idejnoj razini apsurd da u jednu građevinsku opnu, kreiranu za određenu namjenu, guramo drugi sadržaj iz jednostavna razloga što može biti komercijalan (recimo riblji restoran). Bi li to i dalje bio *Dom Gusara* ili možda *Zvizda mora*? Ako se već nudi novi sadržaj, zbog čega onda i prostorni odnosi i oblik - nisu novi? Koje materijale upotrijebiti za gradnju "stare" zgrade? Zašto imitirati 1927., a ne projektirati s novim materijalima i tehničkim saznanjima gradnje i izolacija iz 2009.? Usput, ova lokacija

je ukopom kanalizacije "eko" kolektora kroz Trumbićevu obalu, odsječena od gradske kanalizacije. Nadalje, ako nam je formalistički zanimljiva samo fasada, vanjština, a ne suština-namjena, mora li ta staro-nova zgrada biti baš na Matejuški? Zašto ne recimo u Dugopolju?

Lokacija bivšeg *Doma Gusara* na Matejuški bila je odabrana jer je to jeftina parcela, a odmah uz "teren" za veslanje, a ne zato što je to sama lokacija tražila. Stari (i siromašni, ne zaboravimo) ribarski mandrač Matejuške i u to je vrijeme bio neuređen, bez snage da ga njegovi siromašni žitelji - ribari sami uredi. Po prirodi stvari, tu je bilo logičnije doživjeti Roka i Dujku-Cicelu koji su u siromaštvu i ljubavi živjeli u izokrenutoj gajeti, nego velebni Dom za veslače u urednim dresovima, te čajanke sa sanitarijama za dame i gospodu, s priključkom na plin.

Globalno gledano, 90 godina kasnije, pogriješilo se u samoj zamisli. Apсурдно je na središnjem dijelu luka opjevane luke, odakle "puca ruža pogleda" na Rivu i more, otoke, dakle na jednoj prirodnoj vidilici, izgraditi čvrsti objekt koji je u svojoj suštini zidovima "zarobljen" prostor u kojem se nešto događa (vježba, pleše, pije...). A onako usput, onemogućuje slobodan pogled s Rive i na Rivu.

I najvrjedniju umjetničku sliku stavljamo valjda na zid, a ne na prozor!

Neplanirani objekt

Treba se podsjetiti kako prema tada važećoj urbanističko-planskoj dokumentaciji na mulu Matejuške - nikada nije ni bio planiran neki objekt! Na Planu grada Splita iz 1914. (s idejnom postavkom regulacije grada - koja je neslužbeno davala smjernice razvoja grada, a prema kojoj se gradilo sljedećih dvadesetak godina) Petra Senjanovića (1876.- 1955.) sa skupinom stručnjaka, prvim sačuvanim urbanističkim dokumentom grada Splita, pristan Matejuške je samo uski gat-mul, bez planiranog objekta. (slika 17)

Isto tako, Regulacijskim planom Splita iz 1925., koji je dakle bio na snazi kada je izgrađen Kodlov *Gusar* (Shürmannov regulacijski plan izrađen nakon velikog međunarodnog natječaja 1923.-24.), na mulu Matejuške nije planirana nikakva gradnja. A taj je plan vrijedio do 1941. godine! (slika 18).

Nije bez značenja spomenuti kako je Josip Kodl, autor *Doma Gusara*, bio službeni arhitekt Splitske općine, tako da je u razdoblju 1924.-1938. projektirao veći broj javnih objekata (Generalnu i detaljnu osnovu za uređenje novoga gradskoga groblja na Trščenicima, danas Lovrinac, 1925., Meteorološki opserva-

torij na Marjanu 1926., Osnovnu školu Manuš-Dobri, a na osnovi neuspjelog natječaja 1929., Lučka skladišta 1935.-1938., izvedbeni projekt hotela *Ambasador* 1935.-1937., kao kompilaciju tuđih natječajnih nagrađenih radova Simeonović-Baldasar-Ciciliani,⁹ te čitav niz spomen-ploča i postamenata za javne spomenike, fontanu na Uvodića širini u Varošu).¹⁰

Velikan slovenske arhitekture Jože Plečnik (1872.-1957.) na poziv Općinske uprave 1929. godine radi svoj prijedlog za reguliranje obale i izgradnju pred Dioklecijanovom palačom, vezano uz planiranu gradnju Banovinske uprave, novih hotela i lokacije Narodnog spomenika. Plečnik radikalno 'čisti' Palaču i usput uklanja(!) tek izgrađeni (dvije godine prije) Kodlov objekt *Gusara*, a lukobran Matejuške vraća u stanje prije gradnje. Očito je kako jedan Plečnik nije ozbiljno shvatio Kodlovo novo modernističko zdanje, koje je neplanski niknulo na mulu¹¹ (slika 18).

Kubus te građevine, smještene točno u osi Prokurativa, priječio je pogled s ovog trga prema moru. Zanimljivo je kako je teško pronaći fotografiju bivšeg *Gusarova doma* na Matejuški slikanog iz vizure osi Prokurativa. Na sreću, Jerko Marasović 1980. prikazuje upravo taj pogled, u sklopu *Studije o mogućim lokacijama broda Bakar u splitskoj gradskoj luci*.¹² Profesor Marasović ujedno proročanski pravi fotomontažu Matejuške bez *Gusara*, 29 godine prije njezina konačnog uređenja (slika 19).

No 'cvijeće zla' ne spava. Dok se u važećem Prostornom planu Splita (2005.) obnova *Doma Gusara* na spominje, dotle u završnom tekstu Generalnog urbanističkog plana Splita (*Službeni glasnik Grada Splita*, broj 1/06, 15/07 i 03/08) u članku 61. stoji:

"Članak 79. mijenja se i glasi: 8.6.1. Gradska luka – zapadna obala
- rješava se natječajem, na temelju stručne konzervatorske valorizacije postojeće zatečene visokovrijedne arhitekture i konzervatorskih smjernica, koji mora sagledati i mogućnost povezivanja istočne i zapadne obale (ukoliko isto već nije sagledano kroz natječaj za istočnu obalu). Natječajem ispitati mogućnost faksimilne obnove zgrade bivšeg Gusarevog doma i njene nove namjene. Uređenjem luke moraju se prvenstveno uvažavati prometne potrebe luke otvorena za javni promet. Kvalitet mora se ne smije poremetiti niti jednim zahvatom na obali ili akvatoriju luke."¹³

Zanimljivo je kako u tekstu GUP-a koji je bio na javnoj raspravi, te formulacije – nema (!), što znači da je taj stav ubačen naknadno, nakon nečije in-

tervencije. Da apsurd (i nesklad između odredaba istog planskog dokumenta) bude veći, u istom GUP-u stoji kako je Matejuška "povijesna ribarska lučica" (čl. 21) pod zaštitom - "zaštita lučice Matejuška, očuvanje postojeće lučice kao spomeničkog nasljeđa grada" (čl. 41) (!).

Ta 'gusarska' intervencija ubačena je nakon što je godinu-dvije ranije, Glavni projekt za uređenje i komunalno opremanje Matejuške (projekt Prostor-Split T. D. 21/2004) dobio građevinsku dozvolu - bez te građevine!

Građevinska dozvola izdana je 2005. godine (klasa: UP/I 361-03/05-01/00062, Ur. br.:2181-05-02-00-05-07 od 06.05.2005 /SM), a u postupku njezina ishoda svoju suglasnost na projekt dali su: Ministarstvo kulture, Uprava za zaštitu kulturne baštine, Konzervatorski odjel u Splitu, Ministarstvo mora, turizma, prometa i razvitka, Uprava za sigurnost plovidbe i zaštitu mora, Lučka kapetanija u Splitu, Splitsko-dalmatinska županija, Upravni odjel za pomorstvo, MUP Policijska uprava, Sektor upravnih i inspekcijских poslova te poslova civilne zaštite.

Napominjemo kako i u Programu uređenja - sanacije prostora Matejuške (izradio Upravni odjel za prostorno planiranje i zaštitu okoliša Grada Splita i Služba za prostorno planiranje, a prihvatilo Gradsko poglavarstvo, 14. listopada 2004.) za prostor velikog mula stoji: "Veliki mul urediti u funkciji valobrana i zaštite lučice. U njegovu gabaritu osigurati boksove za potrebe lučice. *Urušeni plato i pojas žala južno od velikog mula parterno urediti kao šetnicu, vidikovac i odmorište.* Provjeriti mogućnost postave jarbola u osi Prokurativa."

Dom Gusara u razdoblju od 1974. do 1990.

Nakon preseljenja HVK-a *Gusar* u Spinut, objekt se raspada i prodaje Općinskom savezu sindikata(?), Klubu pomoraca, Zdravljaku, a konačno 1974. Općini Split, koja evidentno ne zna što bi s novim vlasništvom, na tako osjetljivoj lokaciji. Pokušaji s projektima prenamjene (*Šatarin* iz 1959. i *Perkov* iz 1973.) nisu se realizirali.

Objekt projektiran za potrebe veslača očito se nije mogao tek tako prilagoditi novim potrebama. Bez života i namjene, napuštena i prodana, zgrada je ružno starjela. Upotrebljavala se vrlo rijetko, a jedan od posljednjih pokušaja oživljavanja bila je Izložba ptica pjevice, što se može doživjeti i simbolično (posljednji pjev...). Tužna zgrada bez prozora i otpale žbuke, zahrđale armature i derutne prijeteće konstrukcije, išla je svom kraju, a lebičade i sol činile su svoje.

Opjevani objekt, koji je mnogim mladim ljudima pružio radost i zaštitu, izmučen i opasan za život ljudi, srušen je bagerom 1990., u predvečerje Domovinskog rata (slika 20).

MATEJUŠKA, STANJE 1990.-2000.

Nakon rušenja ostataka nekadašnjeg *Doma Gusara*, a bez ideje da se taj vrijedni prostor u samom središtu splitske luke na neki način uredi, ljudi i more pokazivali su svoju ćud. Dok je sjeverna strana mula od srednjeg zida prema mandraču, usprkos urušavanjima, i dalje živjela sportsko-ribarskim načinom života, s južne strane se stvaralo veliko smetište. Valovi su ostatke srušenih zidova i zdrobljene komade betona, iz kojih je još stršila zahrđala armatura, pretvarali u scenografiju ratnih razaranja. Grad je u vremenu stvarnog Domovinskog rata imao važnijih problema. U začudnom suživotu antipoda, tako karakterističnom za splitski mentalitet, srednji zid mula Matejuške godinama je dijelio dva svijeta. Sa sjeverne strane zida, prema lučici, potomci starih ribarskih familija Veloga varoša i drugi zaljubljenici mora i boravka na otvorenom, okupljeni oko sportskog kluba i lučice *Lubin* i udruge *Matejuška*, rano jutrom vraćaju se s (polu)punim mrežicama i parangalima, družu se s mačkama i uređuju svoje brodice, redovno koriste fugere i gradele, slave pučke fešte Dana Matejuške (10. lipnja). S južne zida, u uništenom okruženju betona, armature i smeća, u mraku se okuplja splitska mladež, nažalost, osjećajući se u ovom ambijentu iz noćnih mora kao svoj na svome.

Jedino što je Grad imao snage učiniti, jest postavljanje prometnog znaka - *Zabranjeno za ljude!* I to naravno samo da uprava grada sebe zaštiti od neke tužbe, nakon što je jedan mladić sredio kičmu kada se pod njim urušio neki od preostalih betonskih ostataka (slike 21-22).

Natječaj prvi

Kako stručno vodstvo Grada nije imalo viziju što učiniti s Matejuškom i na koji je način urediti, to se pokušalo postići - natječajem.

Grad Split - Ured za povijesnu jezgru 1996. raspisuje opći, javni i anonimni Natječaj za izradu urbanističko-arhitektonskog rješenja za uređenje Rive, a provoditelj natječaja je DAS - Društvo arhitekata Splita. Natječajnim programom trebalo je definirati, osim funkcionalne i prostorne organizacije Rive i

likovnog rješenja svih elemenata urbanog mobiljara - i program i koncept arhitektonskog oblikovanja sklopova Lučke kapetanije i - Matejuške. Natječajnim zadatkom i Programom natječaja za Rivu traži se detaljna razina rješenja, dok se za kompleks mandrača Matejuške s platoom nastalim nakon rušenja zgrade *Gusara* zahtijeva - anketna razina. Navodimo tekst iz Programa (pojedine dijelove teksta naglasio E. Š.):

"A2 PLATO GUSARA

Maritimnim rješenjem gradske luke zadržava se mandrač na Matejuški, mandrač formiran već u srednjem vijeku pred franjevačkim samostanom, dakle, prepoznatljiviji sadržaj u zapadnom dijelu Rive.

Uređenje prostora zapadno od mandrača definirano je zadanim prometnim rješenje. To je *prostor autobusnog stajališta i okretišta*, zapadni pristup javnoga gradskoga prometa Rivi i povijesnoj jezgri (sl.13).

Plato nastao rušenjem zgrade veslačkog kluba *Gusar* nema definiranu namjenu i sadržaje. Nastao je u trenutku kada se *zgrada, projektirana od ing. Kodla, zatekla u ruševnom stanju, bez izvorne funkcije, i kada je nadvladao stručni stav da je rušenje zgrade, isturene izvan linije obale i linije kretanja uz obalu, kvalitetnije rješenje za prostor Rive nego čuvanje jednog od prvenaca moderne u Splitu.*

Zadatak natjecateljima jest da predlože sadržaje i način uređenja platoa u kontekstu svoga prijedloga uređenja cjelovitog prostora Rive.

Pretpostavlja se da na platou ne bi trebalo biti izgradnje.

*Tretman platoa nije bio tema službenih stručnih skupova. Sporadično, naglašavano je njegovo značenje s obzirom na postojeće vizure, npr. u produžetku je vizualne osi Prokurativa - fontana, na istaknutome je položaju u gradskoj luci podesnom za prostorne akcente ili možda memorijalne simbole i sadržaje, naglašavano je njegovo značenje kao mjesta okupljanja i naročitoga doživljavanja ambijenta luke i Rive itd."*¹⁴

Za rješenje uređenja Rive odazvalo se 16 autorskih skupina, s različitim prijedlozima za uređenje Matejuške. Ocjenjivački sud je zaključio da se ne dodijeli prva (ni druga) nagrada, *te kako na platou Matejuške ne bi trebalo graditi neku zgradu, i kako je poželjan vertikalni akcent - jarbol za zastavu u produžetku osi Prokurativa!*

Žiri donosi preporuke nositelju natječaja Poglavarstvu Grada Splita: (navodimo dio koji se odnosi na Matejušku).¹⁵

" - da se radi kvalitetnijeg doživljavanja i sagledavanja lučkoga akvatorija i morskoga pročelja grada *isključuje svaka izgradnja na platou nastalom rušenjem zgrade Gusara*

- da je najizbočeniji dio toga platoa, u sjecištu platoa s osi Prokurativa - fontana idealno mjesto za postavu jednog prostornog akcenta (npr. gradske zastave), koji bi bio saglediv iz svih segmenata prostora gradske luke i time postao element njegove integracije."

Napominjemo kako je u pripremi i vođenju ovog natječaja sudjelovao čitav niz naših stručnjaka različitih profila. U izradi Natječajnog zadatka i Programa sudjelovali su - kao autori Natječajnog zadatka arhitekt Duško Marasović i sociologinja Maja Maroević, kao autori pojedinih poglavlja profesori doktori Jerko Marasović i Željko Rapanić, povjesničar Goran Borčić, dr. arhitekture Katja Marasović, arhitekt Draško Bižaca te u ime Državne uprave za zaštitu kulturne i prirodne baštine povjesničar Mario Kezić i arhitekt Goran Nikšić. Ocjenjivački sud radio je pod predsjedanjem gradonačelnika Nikole Grabića, u sastavu Joško Belamarić, Hildegard Auf Franić, Vjekoslav Ivanišević, Berislav Kalogjera, Duško Marasović, Jerko Marasović i Darovan Tušek, sa zamjenicima - Maja Maroević, Gorki Žuvela i Ivana Bojić, dok žiriranju nije prisustvovao Boris Podrecca. Uz Ocjenjivački sud postojala je Savjetodavna stručna skupina u sastavu Frane Baras, Draško Bižaca, Jakša Fiamengo, Kažimir Hraste, Dinko Kovačić, Anatolij Kudrjavcev, Vasko Lipovac, Zdeslav Perković i Ante Tukić. Tehnička komisija radila je u sastavu Vlasta Marčić i Edo Šegvić, a Tajnik natječaja bio je Duško Stošić.

Natječaj drugi

Kako provedeni Natječaj, raspisan ponajprije zbog uređenja Rive (koja je upravo u to vrijeme bila pred ukapanjem kolektora kanalizacijskog sustava, te se nakon zatrpavanja kanala Rivu namjeravalo urediti prema odabranom rješenju), nije dao prvonagrađeni rad, nakon osam godina raspisuje se novi natječaj (2004.), za Izradu idejnog rješenja uređenja i urbane opreme središnjeg dijela splitske Rive, gotovo po istom projektnom programu. Imenovan je novi Ocjenjivački sud pod predsjedavanjem gradonačelnika Miroslava Buličića, u sastavu: Eduard Katačić, Branko Tonković, Ivana Bojić, Darovan Tušek, Hildegard Auf Franić, Hrvoje Njirić, Jerko Rošin i Tonči Žarnić, zamjenik Idis Turato, a konzultanti Joško Belamarić, Goran Nikšić, Robert Plejić, Duško Marasović

i Inge Koludrović, tehnička komisija Damir Vujčić i Neven Mladinić, tajnica Lada Pocrnić Mladinić.

Ponovo je područje mandrača Matejuške (kao i prostor oko Lučke kape-tanije) označeno kao kontaktna zona za koju se tražilo samo anketno rješenje. Međutim, ni ovaj natječaj, prema ocjeni žirija, nije Matejuški ponudio ništa kvalitetno.

U oba ova natječaja autori i autorski timovi (16+11 dostavljenih rješenja) nudili su različite prijedloge, od velikog kosog mlaza vode-fontane visokog 30 metara, mosta od Rive do vrha mula, preko muzeja pomorstva, helidroma, trgovina, restorana, mjesta za iskrcavanje ribe, pa sve do - rukometnog igrališta. Ni nakon dva natječaja Grad i njegove stručne službe ne znaju što s Matejuškom, a ona propada. Koliko je ta neuređena lokacija intrigirala stručnjake, razvidno je i po tome što je nekoliko studenata arhitekture rješavalo Matejušku kao svoj diplomski rad.

EXPO paviljon

U razdoblju između dva natječaja za uređenje Rive (i oba puta samo anketno za Matejušku) na vanjskoj strani mula (*defora Matejuške*) i dalje je vladao prostorni kaos, smeće i bezidejnost. A kada nema prave ideje, onda se razne ideje i prijedlozi gomilaju. Tako je jednog dana, 1. kolovoza 2000. u *Slobodnoj Dalmaciji (Forum)* osvanuo tekst - *Hoće li nakon Svjetske izložbe Expo 2000. hrvatski paviljon završiti u Splitu.*¹⁶

Autor tog neobičnog paviljona je arhitekt Branko Siladin; likovnu interpretaciju pročelja potpisuje pokojni slikar Vasko Lipovac. Paviljon je bio dimenzija 17,87 x 35,89 m (površina 600 metara četvornih), visine 10 metara, izrađen od čelične konstrukcije obložene plastikom, staklenog poda. Niz vanjske zidove po pročelju se neprestano slijevala voda (koja se prepumpavanjem opet vraćala na krov). Dakle, objekt je šest metara duži od bivšeg *Doma Gusara!*¹⁷

Iznesena je ideja da se rečeni paviljon, nakon završetka Svjetske izložbe u Hannoveru, trajno postavi na mul Matejuške, a za namjenu ćemo se već nekako dogovoriti, ljudi smo. Gradonačelnik i upitani ugledni splitski stručnjaci raznih struka povoljno su se izrazili o tom prijedlogu da se usred luke postavi stakleni paviljon, na poziciji bivšeg *Gusarovog doma*.

U nemogućnosti drugačijeg djelovanja, napisao sam svoj stav o toj paviljonskoj ideji, i, začudo, već sljedeći tjedan u *Forumu Slobodne Dalmacije*

(urednik je bio Ivan Ugrin) izlazi moj tekst, *Stav jednog arhitekta - Matejuška ante porta(s)- (pa di baš na Matejušku)*, koji je zapravo bio početna klica današnjeg uređenja Matejuške¹⁸ (slika 23).

Glavne postavke ovog protestnog teksta mogu se svesti na dva bitna stava:

- totalno je pogrešno jedan introvertni objekt (predviđen da se u njemu nešto gleda, da ima svoj unutarnji život i smisao) i koji svojim korpusom zatvara vizure sa Rive prema moru, smjestiti unutar splitske luke na lokaciji koja je prirodna vidilica, s koje se gleda "prema van"

- položaj na prirodnom sprudu, izložen jakim valovima nošenim olujnim jugom i lebićem (što je dokumentirano posebnim kartama smjera i jačine vjetera, visine i snage udara vala) nije prikladan postavi čeličnog, montažnog, ostakljenog paviljona

Citiram samo završni dio teksta:

"Moglo bi i Presjedništvo DAS-a u njemu (paviljonu) održat tematsku raspravu, okrugli stol na temu - šta sa Matejuškom? Da ne reću kako je lakše pripoznat mućak nego snit jaje, evo pridlažen Robiju (ne onome iz III. a, nego onome iz Poglavarstva koji je zadužen za to i to) da lipo raspiše anketni natječaj za osmisli plato na Matejuški, pa radove izložiti pučanstvu, da svak more meknit svoj glas u žaru za rad koji oće. Sve to more i brez pinez i za kratko vrijeme.

I zato, ne dirajte nan Matejušku. Ni ona sirota za velike, sviske objekte. Puštite na miru brode, mriže, ribare, crve i miris friškine. Jema u Split i Rvaskoj i drugi' particeli di se more deponirat isluženi kontejner."

Nikakve reakcije na ovaj tekst nije bilo, ni iz DAS-a, ni od Robija P. Ipak, kako se nakon objave ovog članka u medijima više nije spominjao famozni paviljon, sebi umišljam da ga je ipak bar netko pročitao.

Od ideje do realizacije

Vrijeme je prolazilo, ruševni mul Matejuške označen je kao - opasan i zabranjen za ljude, usuđujem se reći - na prostorno najljepšem dijelu splitske luke! Gradska rubrika *Slobodne* tu i tamo bi provocirala gradske vlasti (naročito novinar Damir Šarac, sa svojim poznatim filingom za splitske teme), pod naslovima - *buže na Matejuški, treba li još ko stradati...* i pozivala ih na neku akciju.

Potaknut tim stanjem mrtvila i unakaženog prostora, svojevoljno sam izradio Idejno urbanističko-arhitektonsko rješenje uređenja Matejuške, ona-

ko kako sam znao i osjećao. Sakupio sam dostupne podatke o povijesnim i prirodnim zadanostima (more, vjetrovi), i u jednom dizajn-procesu došao do jednog mogućeg prijedloga uređenja ove osjetljive lokacije. Rješenje sam zatim prezentirao pred desetak osoba (iz svijeta arhitekture, ali i korisnika ovog prostora) za koje sam držao da mi mogu dati valjani i iskren sud, kritiku, primjedbu, da provjerim svoje polazne stavove. Ohrabren rezultatima tih 'konzultacija', a zatim i nagovorima zainteresiranih, usudio sam se svoje rješenje 'pustiti u život'.

Iz tog Idejnog urbanističko-arhitektonskog rješenja uređenja Matejuške, koje sam 2001. godine dostavio nadležnim gradskim službama, kao svoj besplatni prilog rješavanju jednoga gorućeg splitskog čvora (uz Matejušku bi bilo primjerenije napisati - *gropa*), navodim samo neke ključne postulate, kojima sam se vodio:

- Matejuška je dio povijesti Splita. Ovo mjesto ne treba izmišljati, ono ima svoj identitet i memoriju, prisutan je 'genius loci' - duh mista. Treba ga samo – ne uništiti!

- Potrebno je emotivno projektiranje, tolerantna arhitektura koja se ne nadmeće s prirodom. Elementi koji su prisutni su čovjek, more i prostor, svjetlo i vidik su nemjerljivi. Nestalnost smjera vjetra i vala traži oblost, mekoću, nema u prirodi pravog kuta, pravca. Arhitektura je oblikovana dinamikom prirode, igrom sunca, vjetra i mora, nadošli val potopiti će dio mula i vratiti se natrag, bez sukoba. Oblikovanje velikog mula proizlazi iz maritimnih karakteristika, oblikuju ga glavni smjerovi najizrazitijih vjetrova s mora - juga i lebića. Mul kao kameni brod svojom provom 'bordiža' kroz vjetar, ne suprotstavljajući se valovima, već 'plovi' kroz njih.

- Matejuška služi ljudima, štiti im brodice, omogućuje šetnju, sunčanje, sanjarenje. Na velikom mulu Matejuške nije predviđena gradnja objekta-zgrade, mul ostaje u funkciji valobrana i zaštite lučice. Sredina mula je moćni, obrambeni kameni zid dužine 70 metara, koji svojom visinom štiti Lučicu od valova. Paziti da njegova visina ne smeta pogledu na more sa šetališta ispod palmi, a njegov blago valoviti vrh daje prirodan oblik cijelom mulu. Oko cijelog mula omogućena je pješачka komunikacija, šetnja, đir, nema vraćanja istim putem.

- Najviši plato velikog mula središnje je mjesto, prostor vidilice, odakle su omogućene najvrjednije vizure Grada u širini od 360 stupanja (na Luku, Rivu, Veli varoš, Marjan...).

- Na jugozapadnoj strani u dužini od 30 metara stvoriti pojas žala i izravnog kontakta i igre sa morem.

- Kroz đardinić provući dijagonalno jaku pješačku komunikaciju kao jedini logični put uz more od Sustipana prema Rivi.

- Matejuška treba kao i do sada biti *gradski prostor* i služiti Gradu.

Ovo Idejno urbanističko-arhitektonsko rješenje (*slike 26-27*) uz službeni sam dopis (28. kolovoza 2001.) dostavio Gradu - gradonačelniku, predsjedniku Gradskog vijeća, Poglavarstvu i Upravnom odjelu za urbanizam, kao i Državnom uredu za pomorstvo. U dopisu sam naglasio kako sam spreman, ako su zainteresirani, opširnije im prezentirati rad, kao i prikazati viziju - 4D kompjutersku trodimenzionalnu simulaciju kretanja oko i iznad buduće Matejuške (*slike 24-27*).

Iz Resora urbanizma i ekologije grada Splita ubrzo je (10. listopada 2001.) stigao ohrabrujući dopis, u kojem zahvaljuju "na vrijednom poklonu - inicijativi za uređenje Matejuške, prostora koji je od izuzetnog značaja za Grad Split... predmetno Idejno rješenje u smislu odabrane metode projektiranja i ponuđenih prostornih i tehničkih rješenja smatramo kvalitetnim doprinosom u sagledavanju složenosti u prostoru koji je u svojoj prošlosti bio izložen međusobno vrlo različitim funkcionalim i oblikovnim intervencijama ... u tom smislu će vaše Idejno urbanističko-arhitektonsko rješenje Matejuške biti razmatrano i u sklopu budućih aktivnosti vezanih za prostorno uređenje Matejuške..."

Od ovog Idejnog rješenja 2001. pa do realizacije projekta 2009. u Splitu se promijenilo šest gradonačelnika. Kako se godinama jedno stanje Matejuške nije mijenjalo, to sam svakog sljedećeg gradonačelnika službenim dopisom upozoravao na problem Matejuške i na moj skromni prijedlog.

KONAČNO PROGRAM

A onda, iznenada i neočekivano, za vrijeme gradonačelnika Buličića (i dogradonačelnika Urlića) 2004. dobio sam poziv za sastanak u Banovini i - *Program uređenja - sanacije Matejuške*, zasnovan na mom Idejnom rješenju iz 2001.! Program je izradio Upravni odjel za prostorno planiranje i zaštitu okoliša, a prihvatilo Gradsko poglavarstvo. Programom je područje Matejuške podijeljeno u četiri prostorno-funkcionalne podcjeline, i to:

A - postojeći sprud-veliki mul, urušeni palo i pojas žala južno od mula, B-mali mul i radni plato za istezanje brodica, C - đardinić, D - zeleni pojas palmi i šentadi uz Trumbićevu obalu

Za podcjelinu A određeno je: Veliki mul urediti u funkciji valobrana i zaštite lučice, u njegovom gabaritu osigurati boksove za potrebe korisnika lučice. Urušeni plato i pojas žala južno od velikog mula parterno urediti kao šetnicu, vidikovac i odmoriste. Provjeriti mogućnost postave jarbola za zastavu u osi Prokurativa.

PROJEKT

Nakon provedenog postupka ograničenog prikupljanja ponuda za projektiranje (od 5 splitskih projektnih tvrtki), u Projektnom birou *Prostor-Split* izrađen je najprije Idejni projekt, a zatim i Glavni i Izvedbeni projekti - *sancije i komunalnog opremanja Matejuške*. Obavljeno je geodetsko mjerenje lokacije, nadmorskog i podmorskog dijela, napravljene su bušotine na mulu i u podmorju, provedena geotehnička ispitivanja tla, prikupljeni potrebni podaci. Imenovana je radna skupina, sastavljena od predstavnika Poglavarstva (urbanizam i komunalna), Županije (uredi za pomorsko dobro i graditeljstvo i zaštitu okoline) i Lučke kapetanije, koji su pratili sve faze izrade projekta. U projektiranju je sudjelovalo nekoliko splitskih poduzeća, s čitavim timom stručnjaka različitih specijalnosti. *Prostor-Split* - arhitektura, *Nivelir* - geodetska snimanja, *IGH* - geomehanička ispitivanja, *Pomgrad* - bušotine u moru (brod *BUŠ-1 Sonder*), *Obala* - maritimni dio betonske konstrukcije velikog mula, *Volting* - rasvjeta i gromobran, *TUB* - vodovod, kanalizacije i hidrantska mreža, *Gradevinski fakultet* - konstrukcija ribarske kućice i čeličnog jarbola, *Parkovi i nasadi* - hortikulturno uređenje parka i dijela uz Trumbićevu obalu.

Projekt je najvećim dijelom pratio sve ideje iz Idejnog urbanističko-arhitektonskog rješenja iz 2001. godine, uz nekoliko izmjena i dopuna. Kao prvo, odustao sam od 'južne skalinade' velikog mula. Tu svoju 'pjesničku' ideju igre mora i kopna nevoljko sam odbacio, nakon spoznaje da bih ipak na kraju uređenog kamenog mula-rive morao staviti čelični rukohvat kao zaštitu od klizanja po algama koje će se stvarati na najnižem dijelu (pojas *banjašuge*), a to dalmatinske rive još nisu doživjele. Napominjem kako su temu skalinade poslije 'potrošile' čuvene *Morske orgulje* u Zadru, kolege Nikole Bašića, koje su izgrađene 2005. (ovaj rad je 2006., zajedno s nizozemskim timom za projekt u Zaanstadu, osvo-

jio Europsku nagradu za urbani javni prostor u Barceloni). Prva vijest da su u Zadru planirane neke *Morske orgulje* sa pripadajućom skalinadom, objavljena je u Građevinaru 2004. godine (br. 2), baš u vrijeme razrade mog projekta, pa je i ta spoznaja pridonijela da definitivno prebrišem svoje snove.¹⁹

Još jedna dopuna promijenila je ovaj južni oblik mula. Na prijedlog stručnjaka i zaljubljenika iz svijeta veslanja (predsjednik VSD-a Juraj Gamulin i Mirko Cvitanić) dodan je niski kameni ponton dužine 16 metara kako bi se mogli spuštati veslački čamci (dužina potrebna za osmerac) u vrijeme promotivnih veslačkih regata u luci. I to je jedan fizički memento na legendarne splitske veslače *Gusara*, koji su svoje ime ponosno predstavili svijetu (sjetimo se samo Zlatne olimpijske medalje iz Helsinkija 1952.). S ovog će pontona ubuduće, za Svetoga Duju točno u podne, započinjati Međunarodne veslačke regate osmeraca Sveti Duje, na kojoj će svoje snage i vještinu i dalje odmjeravati najprije studentski osmerci, a onda je, na stazi od 222 metara, Utrka legendi - *Gusara*, Oxforda i Cambridgea. Podsjetimo kako popularna *The Boat Race* na Temzi između studenata Cambridgea i Oxforda traje još od godine 1829. Svaka čast engleskoj tradiciji, ali podsjetimo se onda da je prva regata u povodu blagdana svetog Dujma održana u Splitu još davne 1625. godine! Regatavalo se leutima od splitske luke, tko će prije okrenuti oko Mrduje, pa natrag, a prvu pobjedu odnijeli su, naravno, Varošani. Veslački savez Dalmacije je nakon 175 godina (2000. godine.) obnovio regatu u čast patrona grada Splita svetog Duje.²⁰ Programom grada traženo je da se u području obuhvata postavi i javni WC, što je i učinjeno.

Osnovom svih ovih projekata, a užežin Svetog Duje 2005. izdana je građevinska dozvola. Te godine realizirane su dvije faze projekta: uređen je đardinić (C) i potez uz Trumbićevu obalu (D). Promjenom gradske vlasti radovi su iste godine prekinuti, a novi gradonačelnik je na Radio Splitu na upit Jadrana Marinkovića izjavio: " Neka Matejušku završe oni koji su je i počeli"(?). Srećom, dolaskom na tu funkciju Ivana Kureta (najmlađeg splitskog poteštata u povijesti) radovi su 2007. nastavljeni.

PREZENTACIJA (*A ŠTA MENE NISU PITALI*)

Nakon predstavljanja Idejnog rješenja gradskim službama 2001. i nikakvih aktivnosti na lokaciji, nadu da će od ove ideje ipak nešto biti, godinama mi je podgrijavala jedna uokvirena 3d kompjuterska simulacija budućeg izgleda

mandrača, izvješena na zidu popularne brijačnice *Vjeko*, na samoj Matejuški. Hvala, Vjeko, na moralnoj potpori.

Nekoliko je puta kompjuterska 3d simulacija projekta prezentirana i u *Slobodnoj Dalmaciji*, još od 2001. godine. U feljton profesora Pere Petrića u *Slobodnoj* 2004., kao i u monografiju *Veli varoš* 2005., uvrštena je ista kompjuterska vizija budućeg rješenja.

Osnovnu ideju i detalje projekta, prikazane na dva panoa velikog formata, Grad je početkom 2005. službeno postavio u ugostiteljskom objektu *Atlantida*, na Trumbićevoj obali, kafiću najbližem predmetnoj lokaciji. Panoi su, uredno osvjetljeni na zidu, bili na uvidu zainteresiranom građanstvu više od godinu dana, sve do preuređenja kafića u konobu. Kompjuterska simulacija budućeg izgleda Matejuške 'letjela' je često i internetom, na raznim forumima.

Projekt uređenja i komunalnog opremanja Matejuške prezentiran je javnosti godine 2007. i na javnoj prezentaciji u predvorju Gradske uprave u Banovini, uz prisutnost gradonačelnika Ivana Kureta i člana Poglavarstva Rolanda Reje.

KONAČNO - REALIZACIJA 2005.

Tvrtka *Point* sa svojim je kooperantima 2005. godine uredila podcjelina D (zeleni pojas palmi i šentadi uz Trumbićevu obalu) i C (đardinić). Nadzor izvedbe vodio je Grad, nadzorni inženjer Miro Stupalo.

Dio uz Trumbićevu obalu popločan je kamenom - štokovane ploče debljine 6 cm, širine 40 cm, a slobodne dužine (vrsta kamena *selina* iz Istre, koji ima odlične karakteristike u pogledu upijanja vode i šupljikavosti). Između palmi izvedene su žardinjere s plodnom zemljom i sustavom za navodnjavanje, što je omogućilo *Parkovima i nasadima* da hortikulturno primjereno urede ovaj dio. Po južnom (morskom) obodu žardinjera postavljeno je 11 novih dizajniranih klupa (kameni nosači i hrastovi profili sjedala i naslona).

Crvi Prema prometnici (nasuprot klupa-šentada za prodavače) montirani su kameni postamenti-stolovi, dimenzionirani za posude sa crvima, koji se na tom mjestu tradicionalno prodaju već godinama. Prije uređenja posude su se smještale po podu, a prodavači su sjedili na petama.

Piškera Prilikom postave kamena ispod postojećeg asfalta otkrili smo šahu na kanalu kojim je kanalizirano vrelo sumpornih voda što izviri ispod Tomića stina. Izrađena je nova šahta s kamenim poklopcem na kojem smo kao

memento urezali natpis **Pišker**a, tek toliko da se ne zaboravi ovaj splitski toponim. Završetak kanala koji vodi u mandrač i danas je vidljiv, a prema pričanju potomka najstarijih ribara Matejuške Tonča Kliškića Voltaša, i danas se ranjeni cipli *ovod dolazidu ličit!*

Park - đardinić Kod uređenja postojećeg parka dobili smo oko 150 metara četvornih više zelene površine nego što je bilo ranije, a zadržane su postojeće klupe (tip OLT Osijek), na koje su korisnici već oblikovno navikli. Kako je život neplanirano dijagonalno kroz park stvorio jaku pješačku komunikaciju (lungomare, linija Banovina-Riva), i nitko od prolaznika ne ide oko parka, ovaj 'prolaz' kroz park je sada potvrđen, staza je dobila prirodan S-oblik, neprimjetnom blagom rampom ukinuta je postojeća stepenica, staza je kamenim postamentima na kojoj su kandelabri javne rasvjete primjereno označena i osvijetljena.

Murve Park je hortikulturno uređen (*Parkovi i nasadi*) i uredno održavan. Vrijedna stabla su zadržana, a kao novost posađeno je 10 murvi, što znači povratak murve u Split "na velika vrata". Poznato je kako su murvama svojedobno bile ukrašene i Prokurative i Riva (čini se da su baš murve s Rive krive za posprdni naziv za fetivog Splićanina – *mandrilo*). A onda je iz dalekog svijeta stigla gospođa palma, koja prijeti da ovdje postane autohtona. Usput, i u parku Matejuške već je bilo posađeno nekoliko mladih palmi, ali smo ih "humano preselili" na neke druge lokacije. Nadati se je kako će korisnici parka dugi niz godina ugodno sjediti na šentadama u bogatoj i zdravoj sjeni murvi (nažalost, odabrane su 'muške' murve, koje ne daju slatki, ali 'prljavi' plod).

Rasvjeta Na cijelom području uređene Matejuške postavljena je nova javna rasvjeta. S obzirom na specifičnost lokacije, kod odabira oblika novih rasvjetnih tijela i boje umjetne svjetlosti, vodilo se računa o poštivanju tradicionalnih vrijednosti ugođaja ovog specifičnog ambijenta, koji ima svoju povijest (što je i jedna od obveza iz GUP-a). Odabrana rasvjetna tijela (suvremeni proizvod *Bega*), nalik na ribarska ferale, po ugođaju su vrlo slična rasvjetnim tijelima koja su na tom mjestu postojala prije pedesetak godina, samo suvremeno dizajnirana.

KONAČNO - REALIZACIJA 2008.-2009.

Nakon višegodišnjeg prekida radovi su nastavljeni. Tvrtka *Cestar* sa svojim kooperantima (*Akropolis* - podvodni i betonski radovi, *Jadran kamen* - radovi

u kamenu, *Blažing* - objekt ribarske kućice, *Znan* - elektroinstalacije) uredila je preostale podcjeline abecede, B i A. Nadzor radova vodila je tvrtka Meritum, s nadzornim inženjerom Tomislavom Bulogom.

Ribarska kućica Južno od parka izgrađen je pomoćni objekt *Lubina* prozvan - *ribarska kućica Ribi* (prema Ivi Sisgoreu *Ribi*, jednoj od legendi Matejuške), s potrebnom opremom i boksovima za pribor i električno vitlo za izvlačenje brodica, preko navoza na platou do mora. Oblikovno, objekt je dizajniran na tragu nekadašnje biljetarnice aeroporta (poslije javnog WC-a) koja je postojala u blizini, s jakom polukružnom konzolnom pločom, oslonjenom na srednje stupove. Uz ovaj objekt ostvarili smo i novu javnu pješačku komunikaciju s Trumbićeve obale izravno na novi javni prostor velikog mula. Ta blaga rampa, opločena granitnom kockom, ujedno je kolni ulaz za interventna vozila na mul Matejuške, ali su teleskopskim zaštitnim stupom onemogućena svakodnevna parkiranja na malome mulu, što je do sada bio slučaj.

Kapare U kamenom južnom zidu ribarske kućice, a na inicijativu zaljubljenika u kapare Ratka Kovačevića, izvedena je cijela skrivena instalacija, kako bi iz zida rasla kapara! Podsjećamo kako je sprud Matejuške samo nastavak stijena Solurata koji je godinama okičen kaparama. Zasađena kapara se primila, danima pomno zalijevana, te je za Veliku Gospu 2008. bacila svoj prvi cvijet. Nažalost, neshvatljivim mentalitetom naših sugrađana (kako je lako vikati parole -*Matejuško jubavi moja*) kapara je nekoliko puta - izguljena. Nakon višekratnih i uzaludnih pokušaja 'kaparista' Kovačevića, kapare više nema, a njezino mjesto danas čuva zasađena murtilica, ručni rad jednog od dušobrižnika Matejuške, dežurnog 'gradelista Paića, rečenog Kebelo.

Dnevni boravak i kužina Između parka i ribarske kućice smjestili smo prostor za druženje, čakule i prigovaranja, gradele, fugere i marendine. Drvene klupe u hladu nadstrešnice (koja čeka svoj zeleni pokrov od loze ili bugenvile) uz tri velika stola i pripadajući - kamin, koji zasada "dobro vuče".

Javni zahod Prema projektnom programu, zapadno prema pločniku Trumbićeve obale, montiran je montažni sanitarni čvor (proizvod *Euro-modula* iz Rijeke). To je suvremeni uređaj sa samočišćenjem, pranjem i sušenjem, *cili na botune, pa te straj da te ka lift ne odnese doli*, sa tri kabine, u potpunosti prilagođen i osoba s teškoćama u kretanju. Priželjkivana lokacija točno u pravcu ribarske kućice nije bila moguća, budući da je upravo na tom mjestu raslo drvo pitospore, koje je zaštićeno GUP-om. U međuvremenu je stablo

uništeno, većim dijelom spaljeno od zapaljenog kontejnera koji je bio položen ispod njega, tako da je WC pomaknut bez pravog razloga. Danas smo točno na položaju "pokojne" pitospore posadili novu, s nadom da neće doživjeti sudbinu obližnje kapare.

Veliki mul Veliki mul položen preko prirodnog spruda glavna je novost u ovom starom ambijentu. Dvojake je namjene, prema lučici Lubina je u funkciji lukobrana i uređene obale za privez brodica, dok je defora Matejuške (prema pučini) stvoren novi višenamjenski javni gradski prostor.

Čitav mul ima oblik izdužene krivulje. Zapadnim je dijelom paralelan s obalom lučice Matejuška, kao što je to stoljećima bio, dok se istočni dio (prema Lučkoj kapetaniji) krivi prema jugu, 'otvara' prema najvrjednijoj veduti Splita (Riva s palačom i kampanelom svetog Duje), a tangenta krivulje je paralelna s južnim pročeljem palače (dakle paralela s decumanusom Dioklecijaneve palače - smjer Pjaca-Peristil-Pazar) i s Rivom!

Privez brodica Sjeverni dio mula, prema mandraču, ostao je u funkciji rive, uređene obale za privez brodica. Postojeće kamene ploče, naročito rubni kameni masivi na kojima su *aneli* za privez, većim su djelom bili iskrivljeni, ulegnuti. Projektom je bilo predviđeno njihovo skidanje, popravak betonske podloge te vraćanje istog kamena. Svaki je kamen označen rednim brojem tako da bi nakon uređenja svaki došao točno na svoje 'staro' mjesto. Međutim, tek nakon skidanja kamena utvrđeno je kako ispod masiva uopće ne postoji betonski potporni zid i temelj, već je rub Matejuške rađen samo kamenom u siromašnoj tehnici suhozida, pa je logično što je mul propao pod djelovanjem mora. Stoga je u hodu izrađena preinaka projekta i zatražena dopuna građevinske dozvole, čitava obala je srušena, te su izvršeni iskopi u moru i betonirani novi temelji s betonskim zidom, koji sada počivaju na živoj stijeni spruda (na 4 do 5 metara dubine). Zbog toga je demontirano i onih 7 željeznih kolona, koje su također većim dijelom bile oštećene dugogodišnjom korozijom. Nakon izrade novog zida svi rubni numerirani kameni masivi sa čeličnim alkama vraćeni su na svoje mjesto, a pod je popločan starim kamenim *facama*. Kolone su nakon mukotrpne obrade i zaštite (pjeskarenje, zaštitni premazi) ponovo vraćene na istu poziciju (uz pomoć geodetskih izmjera). Kolone naravno već odavno nisu u funkciji priveza brodova (nema ovdje više trabakula ni brecera), ali su ipak ulickane i vraćene, iz poštovanja prema memoriji ovog ribarskog ambijenta i tradicije.

Srednji zid Srednji zid mula napravljen je od masivnog betona štokovane površine, tlocrtno i visinski u obliku blage krivulje, što je podsjećanje da je ovo ipak prirodni sprud, i u funkciji je valobrana, zaštite brodica u luci od olujnog juga i lebića (garbina). Prema lučici uz zid su napravljeni boksovi (škafovi) za ribarski pribor korisnika lučice. Svaki boks ima otvor za ventilaciju (sa zaštitnom rešetkom) i poklopac od čeličnog pocinčanog lima, sa po dva hidraulična podizača (kao *portapaki* automobila). Izgrađeno je desetak boksova više nego što ih je bilo prije preuređenja, ali ih opet fali.

Novi javni prostor S južne, morske, strane formiran je taj novi javni, višenamjenski prostor. Tijelo ovog prirodnog rta, ranjeno gradnjama, rušenjima i nebrigom grada, čitavo modelirano u kamenu, nježno je oblikovano na tragu moguće prirodne forme. Cijeli veliki mul je maritimno dizajniran: kao kameni brod svojom provom bordiža kroz vjetar, ne suprotstavljajući se valovima (jugu i lebiću), već plovi kroz njih. Nakon bagerskog privremenog 'poravnjanja' betonskih ostataka *Gusarovog doma* 2002., sami su valovi ovaj krš formirali prema zakonima prirodnih sila, čime su zapravo *potvrdili projektom predviđeni oblik!* Na geodetskim snimkama postojećeg stanja može se provjeriti kako je na početku gradnje 2008. godine, djelovanje mora oblikovalo ovaj plato vrlo slično Idejnom projektu iz 2001., kada su još postojali betonski temeljni zidovi srušenog objekta i kada je ta linija prema moru izgledala dosta drugačije!

Novi kameni plato, na mjestu odakle su najkvalitetnije vizure na čitav akvatorij splitske luke, ima čak 1220 četvornih metara površine! Daljnji život ovog dijela grada odredit će i njegovu pravu vrijednost i ispravnost ovakve odluke. Grad je dobio novu javnu pozornicu - šetalište, odmorište, mjesto za nastupe klapa i recitale, pučke fešte, natjecanja brodomodelara, ceremonije vjenčanja (blizu je Sveti Frane), 'fotografiralište' (s Palačom i Svetim Dujom u pozadini), spuštanje veslačkih čamaca za promotivne regate, mjesto za iskrcaj ili ukrcaj s brodice...). Zbog položaja u luci, to je i vidilica, *ruža pogleda*, odakle su omogućene najvrjednije vizure u širini od 360 stupnjeva - na luku, Rivu, Varoš, Marjan, more.

Na vrhu tog platoa postavljena je i prava ruža vjetrova, oblikovana u kamenu, s označenim smjerovima strana svijeta i glavnih vjetrova. Podaci su službeni, upravo za položaj Matejuške, ali svatko ima pravo na svoju istinu *odakle vitar puše*.

Dobro je napomenuti kako se kod projektiranja vodilo računa o kretanju slabije pokretnih osoba, prema *Pravilniku o pristupačnosti građevina osobama s invaliditetom i smanjene pokretljivosti*. Omogućena je udobna šetnja u dir oko mula Matejuške, kao i upotreba javnog WC-a.

Kamene kolone Na pogodnom mjestu ukopane su dvije nove kamene kolone, unikatno dizajnirane, za koje je moguć privremeni privez i veće (turiističke?) brodice.

Jarbol Prema preporukama mnogih, u osi Prokurativa je na platou postavljen čelični jarbol, kao simbol i mjesto za postavu zastava. Čelični jarbol *prove* Matejuške modeliran je kao brodski, pa je vrlo brzo u lučici nazvan *jarboletom*, usprkos visini od 12 metara (to je čak 5 metara više od vrha nosača tendi na 'novoj' Rivi, što je bila tema mnogih prosvjeda). Visina je pomno odmjerena, vodeći računa o pogledu s mula, vizurama s Prokurativa (smjer preko sadašnje, odnosno buće fontane ispred Deškovića palače, a prema ACI-jevoj lanterni), ali i kao prostorni akcent u širem području cijelog akvatorija luke. Visina vrha jarbola od 12 metara od kamenog podnožja, ujedno je dio memorije (ali i upozorenje) ovog prostora na visinu objekta *Doma Gusara*, koji je na tom mjestu prije 19 godina postojao, a evo i još uvijek prijeti.

Klupe Po rubu novog platoa postavljeno je 7 klupa, originalno dizajniranih, modeliranih od kamenih masiva, s podnim otvorom za otjecanje mora, koje će ne jednom prečiti ovu površinu. Tradicionalno mediteransko sjedenje na zidiću ovdje će doći na svoje: izvedeno je sve skupa oko 160 metara dužnih kamenog zidića-klupe pogodnog za sjedenje, a sve s pogledom na more ili grad.

Da se ne zaboravi Najviši plato ovog dijela iskorišten je za zapise o posebnostima koje ovaj lokalitet ima u memoriji grada, kao jedan od splitskih simbola. Na tridesetak kamenih ploča 60 x 60 cm, urezani su podaci koji namjericima govore o povijesti ovog mandrača, od popisa 22 ribarske familije (zaključno do početka 2. svjetskog rata) i uspjeha veslača *Gusara*, do objekata koji su u bližoj okolini postojali i starih naziva ove lučice, da se ne zaboravi.

Kamen Plato je obrađen domaćim kamenom. Podovi su od *dolita* (iz Dolca kod Biska) koji ima potrebne karakteristike upijanja i šupljikavosti, dok su finiji detalji izrađeni od *bilog bračkog* kamena, vrste *veselje* (svi rubni masivi, ruža vjetrova, skale, kamene kolone). Svi su rubni kameni prema moru usidreni prokrom sidrima za betonsku podlogu, ako slučajno more poludi.

Rasvjeta Ovaj dio javnog prostora Matejuške posebno je osvijetljen. Po srednjem zidu postavljena su tri dvostruka rasvjetna tijela, istog dizajna kao što su već oni montirani u parku i uz Trumbićevu obalu. Jarbol je posebno osvijetljen sa dva podna ugradna reflektora, glavna lučna pješačka komunikacija sa 7 zidnih ugradnih reflektora, a po samom rubu je postavljeno i 11 podmorskih reflektora, što noću daje poseban ugođaj i mami ribe. Na vrhu jarbola postavljeno je vršno svjetlo.

Žalo Uređenjem je zadržan postojeći pojas *žala* između dva mula u dužini od 30 metara, kao jedino mjesto u luci na kojem se može imati izravan kontakt s morem. Nabačen je kameni nasip, te doneseno 100 metara kubičnih novog tucanika od bijelog vapnenca sitne granulacije s nadom da će ga djelovanje mora s vremenom pretvoriti u - obalute (oblutke).

A ŠTA JE OVO?

Za vrijeme izvođenja radova iskopa nailazili smo na nekoliko nepredviđenih elementa, na koje je trebalo promptno reagirati, jer ih u suprotnom kamion odvozi u nepoznatom pravcu. Ovdje nije riječ o ubojitim granatama ni o arheološkim ostacima koji su bili pod paskom nadležnih institucija.

U samom ušću mandrača, tamo gdje fali jedna kolona (na predratnim fotografijama ona postoji, što znači da je uništena od 'prijateljskih' savezničkih bombi u Drugom svjetskom ratu), ispod asfalta je iskopan veliki grubo oblikovani kameni monolit, dugačak 180 cm. Pretpostaviti je da je ovamo donesen u namjeri izrade nove kolone, ali su planovi propali, a kamen je zatrpan. Masiv smo zadržali na Matejuški, ali kao *čarobni mačji kamen*. Napola je ukopan u parku na strani prema kaminu, a na gornjoj plohi je uklesana blaga plitica za pitku vodu pripadajućim macama (nije zgodno da piju s obližnje fontane za ljude). Prolaznici se čude kako u plitici uvijek ima svježje vode za mačke, a ne primjećuju u travi skrivenu mlaznicu, koja je dio sustava za zalijevanje raslinja parka, koja svakodnevno puni kamen. Nemojte ni vi nikome odati ovu tajnu.

Kod iskopa za temelje velikog mula na površinu je izašao još jedan kameni fragment. Opet veliki monolit, oblika trostrane prizme, na kraju sa urezanim zubom, s umjetno isklesanom četvrtastom rupom, opet ne do kraja klesarski obrađen. Danima su radnici *Akropolis*a tim kamenom kao utegom pritiskali oplate, da potonu na dno kako bi se moglo betonirati pod morem. Nakon

završetka radova tajanstveni je komad trajno odložen na novo žalo (zgodan je za sjedenje dok vam se dijete ili unuk igraju s valovima). Jedna od pretpostavki jest kako je to kameni ulomak uređenja rive u nekom prethodnom razdoblju, od Rimljana nadalje, jer su slični elementi viđeni na hvarskoj rivi, a rupa je služila za učvršćenje kolone za vez broda. Dok neki znalac ne utvrdi točnu namjenu tog megalita (istraga je u toku), on počiva na mjestu gdje smo ga pronašli, *in situ*, i do daljnjeg je to *spomenik buži*, bar dok se ne dokaže suprotno.

Na isti način poštivanja i izlaganja otkrivenog postupili smo i kod već spomenutog obilježavanja Piškere. Nađeno eto ne mora biti zabetonirano za vječna vremena.

MINE, RAŠPE, LIVORVERI

Samo izvođenje radova nije teklo bez teškoća. Zbog konzervatorske zaštite svi radovi podvodnih iskopa obavljani su uz prisutnost konzervatora i njihovih ronioca, a taj *arheološki nadzor* vodio je Odjel za arheologiju Zadarskog sveučilišta. Pronađeno je "mnoštvo ulomaka novovjekovne glazirane i gravirane keramike iz 15.-19. stoljeća" i na samom *vrju Matejuške* jedna lučno svijena drvena greda - brodsko rebro s drvenim klinovima i željeznim čavlima koji su nekad držali oplatnice - madire! Zadrani su po tom detalju zaključili kako nije riječ o antičkom brodu (čija se drvena oplata spajala sustavom utora i pera), već o novovjekom jedrenjaku, jednom od onih koji su često prikazivani na grafikama kako na sprudu Matejuške leže nagnuti, napola potopljeni, što je vidljivo i na priloženoj Hogelmullerovoj grafici iz 1845. (slika 05). Ipak, greda je (bez broda) otplovila u Ameriku kako bi joj se ispitala stvarna starost, pomoću analize ¹⁴C. Nakon 'razminiranja terena' istraživanje je nastavljeno, te je izvađena preostala drvena građa broda, oplata, kontraoplatna, rebra, kobilica, baza jarbola. Na temelju tih podataka rekonstruirana je i veličina broda: širina 4,5 do 5 m, a dužina između 15 i 20 metara, jedrenjak, tipa *bracere*.²¹

Radnici *Akropolis*a, koji je kao kooperant glavnog izvoditelja *Cestara* izvodio radove iskopa i betoniranja, tokom podvodnih iskopa izvadili su NUS (šifra za *neeksplozivna ubojita sredstva*), neispaljene topovske granate iz Drugoga svjetskog rata (granate s upaljačima). I to 14 komada! Nigdje u *spličanistici* ili memoarima iz NOR-a nije zabilježeno da je na poziciji Matejuške bila u to vrijeme neka topovska baterija. Luka i Split branili su se topovima očekivano

sa Sustipana i Katalinića briga, a ne iz središta luke. Pretpostaviti je da je neka vojna kampanjola u trenutku bježanja iz Splita izbacila sanduke s neispaljenim topovskim zrnima na zgodnome mjestu mula Matejuške. Bilo kako bilo, policija (protueksplozivni odjel) je zabranila daljnje radove na gradilištu, dok se sva daljnja eventualna eksplozivna sredstva ne odstrane na siguran način, a u medijima su se pojavili naslovi - *mine, rašpe, livorveri*.

Ubrzo se pokazalo kako je Hrvatska agencija za razminiranje osposobljena samo za radove na kopnu(?). Nakon mukotrpane potrage za tvrtkama koje su uopće registrirane za razminiranje pod vodom, investitor je velikom upornošću inženjera Rolanda Reje, člana Poglavarstva zaduženog za komunalu (Služba za izgradnju i održavanje objekata i uređenje komunalne infrastrukture), došao u kontakt s tvrtkom *REASeuro* iz Nizozemske, koja je složeni i opasni zadatak vrlo stručno, uspješno i sigurno izvršila.

Tijekom izvođenja radova poduzete su potrebne zaštitne mjere kako bi se osoblje i okolina zaštitili od eventualnih nekontroliranih eksplozija. Koristila su se fiksna i plutajuća sredstva za zaštitu od gelera, sve je ograđeno pancirnom ogradom (*Scherfwererende dekens*), zabranjena je svaka plovidba u radijusu od 200 metara od iskopa. Najprije je obavljena detekcija uz pomoć detektora s kompjuterskom podrškom i višesondnim sustavom, gdje je udaljenost među sondama iznosila 50 cm. Pregledano je oko 5255 kubičnih metara materijala, koji je slojevito iskapan, ispiran i filtriran. Pronađeni NUS je najprije sigurnosno pohranjen na gradilištu, a zatim prema protokolu predan MUP-u. Svi radovi obavljani su u suradnji s geodetskom tvrtkom *Dioba* iz Splita, jer se stalno obavljao geodetski nadzor iskopa, do potrebnih koordinata širine i dubine.

Tim je postupkom teren potpuno očišćen od eksplozivnih naprava, a pronadjen je 31 komad. Uključimo li u zbroj onih 14 prethodno pronadenih, to je ukupno 45 opasnih predmeta! Neeksplozirane aviobombe nisu pronadene. Nekoliko od ovih 45 komada ocijenjeno je kao vrlo opasno. Potvrđeno je da veći dio pronadenih sredstava spada u naoružanje iz Drugoga svjetskog rata, ali su pronadena i tri komada NUS-a iz ovog, Domovinskog rata.²²

Toliko o domoljublju i parolama *Matejuško, jubavi moja.*, ostaje činjenica da je pronadena i jedna tromblonska mina iz posljednjeg rata, i to na poziciji gdje je danas (a i u trenutku bacanja mine u more) bilo žalo, na mjestu na kojem su ne jedan put bačene mrižice i spuštene parangali (sreća što se nisu tukli - prstaci).

U isto su vrijeme izvađeni i ostaci staroga drvenog broda (na samom vrhu mula), za koji su nadležni konzervatori dali nalog da se izvadi. Drvena građa (kojih 10 metara kubičnih) isporučena je konzervatorima, koji su je otpremili u Zadar na daljnje istraživanje.

Kao posebnu zanimljivost tvrtka *REASeuro* je iz savezničke arhive dostavila kopije aviosnimki Splita što su ih fotografirali zrakoplovi koji su bombardirali naš grad 1943. i 1944. godine; u to je vrijeme Split pod okupacijom njemačkih snaga. Na fotografiji je zabilježen i datum bombardiranja te oznake zrakoplova koji je 'saveznički' bacao bombe. Ako ništa drugo, Matejuška nam je danas sigurna, bar od NUS-a.

OBEĆANJA, OBEĆANJA, A ŠTO JE REALIZIRANO?

Neki segmenti 'obećani' prvim Idejnim projektom nisu realizirani:

- *lanterna na vrhu mula* (stav Lučke kapetanije je kako za to nema potrebe) ali je zato na vrhu jarbola stavljeno vršno svijetlo.

- *spomenik srdeli*, ali zato opet na vrhu jarbola 'igra' srdela i kao pijevac pokazuje odakle vjetar puše.

- postojeća kamena fontana u đardinu je zadržana, te nije zamijenjena novom, oblikovanom u formi starih bucala.

SPOMENICI NA SPOMENIKU

Matejuška je svojevrсни spomenik ribarskom korijenu Splita. Zbog atraktivnosti lokacije, povijesnog značenja ovog lokaliteta i pučko-ribarskog ugođaja koji Matejuška ima, ovaj je predjel nekoliko puta 'napadan' spomenicima.

Na malome mulu bila je godine 1987. (u sklopu *Art ljeta*) postavljena skulptura Slavomira Drinkovića *Pusti me proć*, koja je uklonjena 2005. godine. Na zapadnom je zidiću postavljena javna skulptura *Udica*, autora Slavka Bralića, iz 1997. U nekoliko navrata se po medijima provlačila ideja o postavljanju spomenika Tomi Bebiću na Matejuški.

Temeljem Zaključka o postavljanju spomenika velikanima splitske i hrvatske povijesti u Splitu (*Službeni glasnik Grada Splita*, broj 30/70), određeno je da se na Matejuški postave spomenici Miljenku Smoji i Anti Trumbiću. Spo-

menik Trumbiću predviđen je u parku Matejuške i čeka na red, dok se rezultati natječaja za idejno rješenje spomenika Smoji očekuju već u jesen ove godine.

MALA REKAPITULACIJA

Za informaciju, projektom uređenja područja Matejuške obrađeno je 4700 četvornih metara površine. Od toga je oko 2800 metara obloženo kamenom. To je približno 280 metara kubičnih neto obrađenog kamena!

Važno je ponovo istaknuti da je projektom stvoreno 1220 metara četvornih novoga javnoga gradskog prostora, u samom središtu splitske luke! Pritom ne računamo površinu kojom se *Lubin* po koncesiji i po tradiciji koristi od 1948. Približni trošak ovog uređenja (A+B+C+D) od 2005. do 2009. je oko 15 milijuna kuna. Puno, malo, tko će to znati. Usporedimo li to sa svježom novinskom informacijom kako će Grad Split sljedećih 30 godina za sportsko-polivalentnu dvoranu u Lori plaćati mjesečno oko 1,5 milijuna kuna, obična matematika pokazuje da ćemo svake godine potrošiti više od jedne Matejuške, a u 30 godina to je...

KRITIKE ODOZGO I KRITIKE ODOZDO

Svaki javni rad logično je i opravdano izložen kritikama, objektivnim i subjektivnim, dobronamjernim i drugačijim, utemeljenim na činjenicama i 'batalskim bombizavanjima'.

Matejuška je, naravno, oblikovno i sadržajno mogla biti i drugačija. Ipak ostaje nekoliko činjenica:

- Grad je dobio 1200 metara četvornih novoga javnog prostora na vrijednoj lokaciji.

- Povijesni mandrač Matejuške trajno je sačuvan; umjesto postojeće urušene obale valobrana s rubnim zidom od suhozida, dobio je novu obalu s moćnim zidom od betona koji je temeljen na prirodnoj stijeni, a opločen kamenim blokovima.

- Park je u GUP-u sada označen kao zelena površina, a nekad je na njemu 'crtano' okretište autobusa.

- Prostornom intervencijom način života dosadašnjih korisnika ovog prostora nije se poništio, a u isto su vrijeme građanima omogućeni i drugi načini njegova korištenja.

SUŽIVOT PARALELNIH SVJETOVA

Onaj tko je imalo pratio građenje Matejuške, koje je eto trajalo više od četriri godine, sigurno je primijetio da su se građevinski radovi stalno isprepletali i naizmjenično dopunjavali s 'ribarskim' i 'ostalim' korištenjem ovog prostora. Kako su u toku svijetlog dijela dana radnici (stalno pod budnim 'nadzorom' 'ribara' i dežurnih penzionera) vladali terenom gradilišta, tako su napola uređeni teren sa zalaskom sunca osvajali mladi, gradilišnoj ogradi usprkos. Ne sjećam se nekog drugog gradilišta koje su u toku gradnje građani stalno koristili. Sreća velika što nije došlo do ozljeđivanja i nesretnih slučajeva, jer bi onda bilo pitanja - a tko je za ovo odgovoran?

ŠTO SMO DOBILI

Sociološke i druge analize jednom će pokazati ispravnost ili promašaj ovog uređenja. Ustanovit će se je li ovakvim rješenjem uništen tradicionalni hvaljeni *ribarski imidž* Matejuške, jesu li 'ostali građani' Splita prihvatili ovaj prostor kao svoj, osobito mladi, i kako se razvija suživot tih dvaju lica istoga grada. (slike 29-30)

BILJEŠKE

- ¹ Perislav Petrić: *Matejuška, najpoznatija splitska lučica - prostor i vrijeme*. Feljton Slobodne Dalmacije 2004. Isti tekst objavljen je u monografiji *Veli Varoš*, Split 2005.
- ² Ambroz Tudor: *Hotel Ambasador - mjesto i zgrada*, Baština 22/30, Split 1999.
- ³ Podaci s internet stranice hvk-gusar.hr
- ⁴ Anatolij Kudrjavcev: *Ča je pusta Londra...*, Split 1998.
- ⁵ Budimir Pervan: *Definitivan projekt zapadne obale, Preuređenje doma v.k. "Gusar" u Žugostiteljski objekt*, Idejna studija gradskog centra - regulacija zapadne obale, Split, URBS 1959.-1960.
- ⁶ R. Šakić: *Da li rušiti Dom "Gusara"?*, Slobodna Dalmacija 26.-27. srpnja 1973.
- ⁷ Projekat splitski poluotok, program za provedbeni urbanistički plan - prijedlog programa - oblikovanje grada: Urbanistički zavod Dalmacije, Split 1975.
- ⁸ Duško Kečkemet: *"Gusarov" dom u Splitu - pred rušenjem avangardnog ostvarenja moderne arhitekture*, Čovjek i prostor, Zagreb, 35/423 (6) 1988.; *Borba za grad*, Split 2002.
- ⁹ Darovan Tušek: *Arhitektonski natječaji u Splitu 1918.-1941.*, Split 1994.

- 10 Stanko Piplović: *Splitski arhitekti Š. Nakić i J. Kodl - od eklekticizma do moderne*, Kulturna baština br. 17, Split 1987.
- 11 Robert Plejić i Darovan Tušek, prilozi knjizi - katalogu izložbe: *Petar Senjanović, splitski planer i graditelj, iz ostavštine u Sveučilišnoj knjižnici u Splitu*, Split 2007.
- 12 Studija o mogućim lokacijama broda "Bakar" u splitskoj gradskoj luci, Urbanistički zavod Dalmacije 1980.
- 13 Generalni urbanistički plani Splita (Službeni glasnik Grada Splita, broj 1/06, 15/07 i 03/08)
- 14 Program - Natječaj za izradu urbanističko-arhitektonskog rješenja za uređenje Rive 1996.
- 15 Izvješće o radu ocjenjivačkog suda - Natječaja za idejno arhitektonsko rješenje za uređenje Rive, Split, svibanj 1997.
- 16 Forum, Slobodna Dalmacija, 1. 8. 2000.
- 17 Branko Nadilo: *EXPO 2000*, Časopis Građevinar br. 52 (2000) 6, Zagreb 2000.
- 18 Forum, Slobodna Dalmacija, 8. kolovoza 2000.
- 19 Branko Nadilo: *Preoblikovanje obale na vrhu zadarskog poluotoka*, Časopis Građevinar br. 2, Zagreb 2004.
- 20 Podaci sa hvk-gusar.hr
- 21 Izvještaj o arheološkom nadzoru i istraživanja na lokalitetu Matejuška u Splitu, 2007/2009, Sveučilište u Zadru.
- 22 Završni izvještaj - traženje i uklanjanje NUS-a Luka Split - Matejuška, REASeuro 2009.

LITERATURA

- Jerko Marasović: *Studije o mogućim lokacijama broda "Bakar" u splitskoj gradskoj luci*, Split 1980.
- Mithad Kozličić: *Panorame Dalmacije Giuseppea Riegera*, Split 2003.
- Mithad Kozličić: *Istočni Jadran u djelu Beauteemps-Beaupréa*, Split 2006.

MATEJUŠKA

Summary

The location and the historic importance of Matejuška for the city of Split is discussed in this paper. Matejuška is a small cove situated in the north-west part of the Split harbour. The cove was formed between two reefs descending from the slopes of the Marjan hill towards the east. For a long time the cove has shielded fishermen's boats against wind and waves.

Despite the development and expansion of the city, Matejuška has preserved its traditions and held a special place in the hearts of the citizens of Split.

This paper also analyzes all the activities, reconstructions and building plans that were carried out in Matejuška over the last two centuries. The particular attention is given to the activities carried out in the last ten years that resulted in the final reconstruction of the area.

The sequence of events that eventually led to the final appearance of the area, is presented in the paper, as follows: failed tenders, conceptual plans, a conceptual design study and a reconstruction study of the area. The particular attention is given to the recent reconstruction work and various related issues.

The entire area of Matejuška, from Tomića stine, Trumbićeva obala, the cove, the park, to the big and small pier, has been recently reconstructed. The surface of the entire area is 4,700 m². In a smaller part of the area a small harbour for fishing boats and all related sport fishing activities is situated. Swimming and sport fishing club *Lubin* has been on this location since 1948. The remaining part belongs to the city of Split.

The newly constructed plateau on the south side of the big pier, with the surface of 1,220 m², is located in the very heart of the city harbour. The plateau offers a spectacular view of the city: the Split Riva, Diocletian's Palace and the bell tower of the Cathedral of St. Duje, the patron saint of Split. It is designed to be a multi-purpose public area.

*slika 01 godina 1657.
- crtež Pierre Mortier*

*slika 02 godina 1666.
- crtež Giuseppe Santini*

*slika 03 godina 1821.
- crtež Beautemps-Beaupré*

*slika 04 godina 1822.
- crtež Beautemps-Beaupré*

*slika 05 godina 1845. crtež
Hogelmullera*

*slika 06 godina 1925.- plan
- uređeni mul, kupalište, bez
"Gusara"*

slika 07 godina 1882.-1908. (zvonik je u skelama) pogled s Marjana

slika 08 godina 1908. - 1912. "srpske banke" još nema

slika 09 godina 1882.-1908. (zvonik u skelama) porporela

slika 10 godina 1882.-1908. lavandera

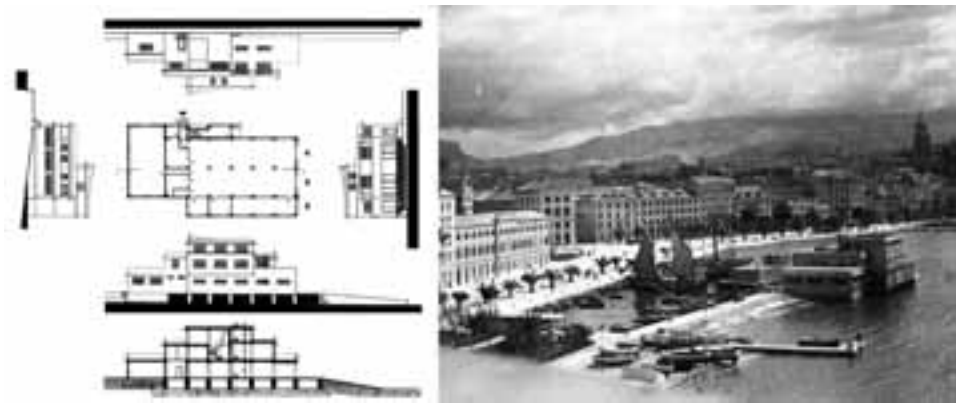
slika 11 godina 1938.- biljetarnica "hidro-porta" kasnije trafika i wc godina 1936.- hidro avion OK-BAK, Matejuška - Prag

slika 12 godina 1933. - položaj planiranog hotela- Otto Zollinger godina 1933.- isti hotel - kompromisni položaj F. Kaliterna

*slika 13 godina 1996.- maritimno rješenje splitske luke - I.Galasso
- gradska prometna mreža - gradske urbanističke službe*

*slika 14 godina 1926.- projekt Doma Gusara, autor Josip Kodl
godina 1938.- pogled sa hotela Ambassador*

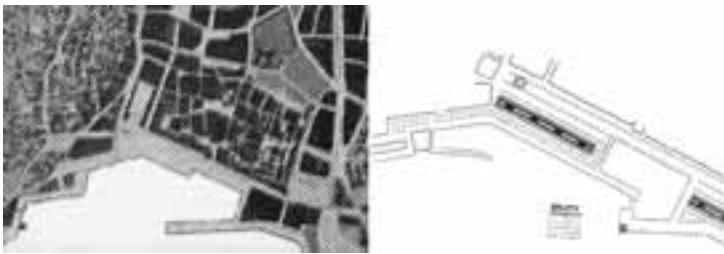
*slika 15 godina 1927.
- Dom Gusara nakon gradnje*

*slika 16 godina 1959.
- fotomontaža prijedloga
rekonstrukcije "Gusara" za riblji
restoran, Antun Šatara*

*slika 17 godina 1914.- plan grada - Petar Senjanović
godina 1914.- planovi razvoja Petra Senjanovića*

*slika 18 godina 1924.-25. -Regulacijski plan - Werner Shurmann
godina 1929. -prijedlog regulacije obale - Jože Plečnik*

*slika 19 godina 1980. -foto iz osi Prokurativa sa "Gusarom" i bez njega,
studija Jerka Marasovića*

slika 20 godine raspada - foto Nikša Smoje

slika 21 godina 2001. - mul Matejuške zabranjen za ljude

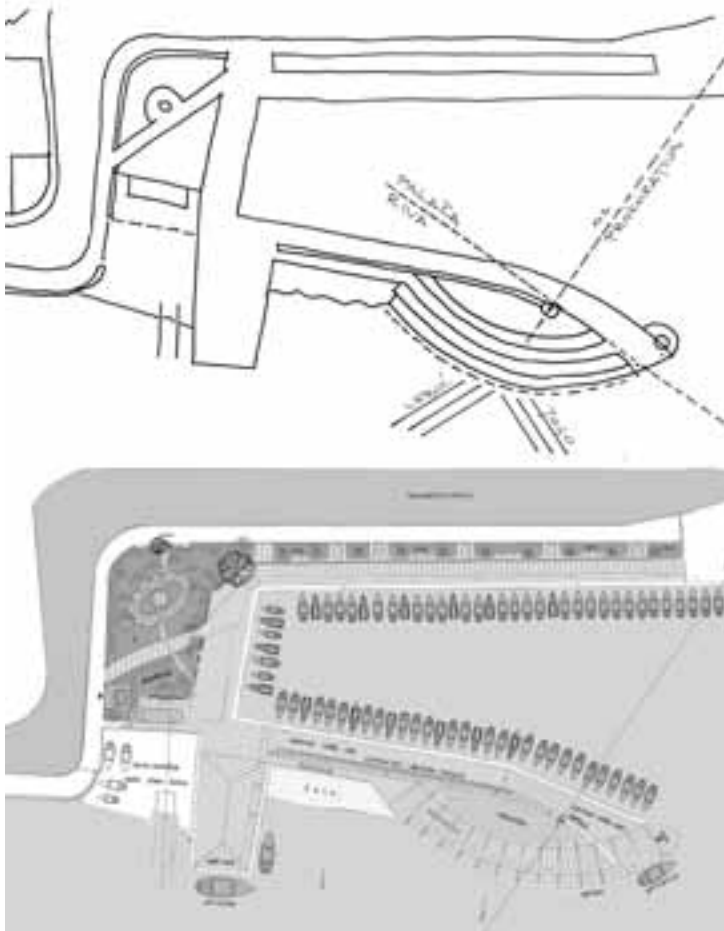
slika 22 godina 2001. - ruševna i opasna Matejuška - ostaci Gusara

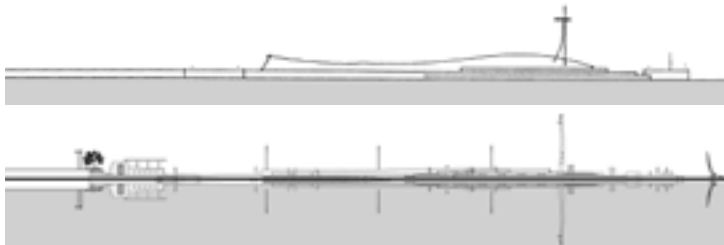
*slika 23 godina 2000. - EXPO paviljon, Branko Siladin
godina 1999. - lebičada na predloženoj lokaciji paviljona*

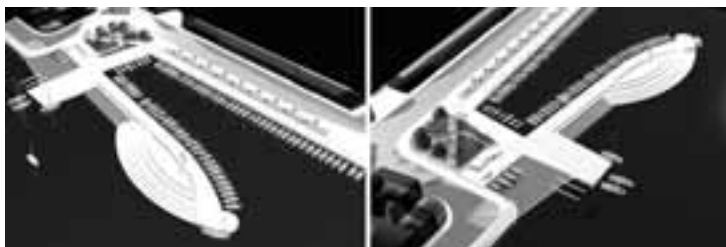
slika 24 godina 2000. - idejna perspektivna skica -Duje Šegvić

*slika 25 godina 2000. - idejna skica koncepta tlocrta
godina 2004. - glavni projekt za građevinsku dozvolu*

*slika 26 godina 2000. - idejna skica - pogled sa mora
godina 2004. - glavni projekt - pogled sa mora*

slika 27 godina 2000. - 3D kompjuterska simulacija

slika 28 godine 1980.-2009. usporedba

slika 29 godina 2009. - ugodaj uređene Matejuške

slika 30 godina 2009. - ugodaj uredene Matejuške